

FATIMEJA

është

FATIME

Dr. ALI SHERIATI

Fjalët që do t'i lexoni janë nga një ligjëratë që e mbajta në Husejnije Irshad I [1]. Sa për fillim, do të dëshiroja t'i rikthehem hulumtimit të profesorit Luis Masinjon, e që ka të bëjë me personalitetin dhe jetën e ndërlikuar të Fatimesë (r.a.). Dëshiroj të thirrrem në ndikimin e thellë dhe revolucionar të cilin në shoqërinë muslimane e shkaktajnë kujtimet për Te si dhe të rikujtoj rolin që Ajo e luajti në fushën e transformimit islam. Këto fjalë u ishin drejtuar studentëve të fakultetit që morën pjesë në ligjëratat e mia të ndryshme, siç janë: “Historia dhe njohja e religjioneve”, “Sociologjia e religjionit” dhe “Islamologjia”.

Kur iu bashkangjita këtij tubimi, vërejtja se përveç studentëve erdhën edhe shumë të tjerë. Kjo flet për nevojën e zgjidhjes së ngutshme të problemeve. U pajtova që të jap përgjigje në pyetjen lidhur me pozitën e femrës, pyetje që ka rëndësi të madhe për shoqërinë tonë.

Femrat të cilat mbetën në “modelin tradicional” nuk ballafaqohen me problemin e mungesës së identitetit, ndërkaq femrat, të cilat e përkrahën “modelin e ri të importuar”, vetë i zgjidhën problemet e veta. Mirëpo, ndërmjet këtyre dy llojeve të “modeleve të femrës”, ekzistojnë edhe ato, të cilat nuk mund ta përkrahin mënyrën tradicionale dhe trashëgiminë e tyre, e as që mund ta përkrahin mënyrën e re të imponuar. Atëherë pra, ç' duhet të bëjnë ato?

Ato duhet të vendosin për fatin e tyre. Ato duhet të zhvillohen. Atyre u nevojitet një model, një shembull ideal apo një heroinë. Pyetjet “Cila jam unë”, “Si u krijova”, për këto femra janë probleme që kërkojnë zgjidhje urgjente. Fatimeja në pyetjet e këtilla përgjigjet me tërë qenien e saj.

Do të mbetësja i kënaqur me përshkrimin analitik të personalitetit të Fatimesë. Kam zbuluar se libraritë nuk kanë asnjë libër rreth saj, kështu që intelektualët tanë asgjë nuk dinë për të. Ndihesja i obliguar që deri diku ta zbus këtë mungesë. Shi për këtë, kjo ligjëratë paraqet një biografi të zgjeruar dhe të mbështetur në burimet e dokumentuara dhe tradicionale mbi këtë figurë të dashur, e cila gjer më tani ka mbetur e panjohur apo nuk është prezentuar siç duhet. Në këtë bibliografi, veçanërisht jam mbështetur në dokumentet historike. Kurdoherë që jam ballafaquar me problemin e fesë dhe me qëndrimet eksplicite shiite, gjithmonë jam përcaktuar për burimet sunite, ngase shiizmi u themelua mbi bazat e sunizmit dhe nga pikëpamja shkencore këto fakte janë të pakontestueshme.

Autori

1.^[1] Husejnije Irshad është qendër ku ligjërohet për Islamin, që është ndërtuar nga fundi i viteve 60-të në Teheran. Ali Sheriati ishte ndër të parët që mbajti ligjëratat e veta në këtë qendër dhe me këtë tërhoqi me mijëra dëgjues. Njerëzit tuboheshin nëpër rrugë dhe në lagjet përreth për ta dëgjuar atë. Mirëpo, meqë regjimi i shahut Reza Pahlavi filloi të frikohet nga ndikimi i tij, kjo qendër u mbyll për disa vjet. U rihap pas Revolucionit Islamik.

PJESA E PARË

FATIMEJA ËSHTË FATIME

Këtë mbrëmje të shënuar nuk ishte paraparë që të flasë një person siç jam unë. Duke u njohur me punën e profesorit Luis Masinjon, unë fitova shumë. Ai ishte një njeri i madh dhe dijetar islamik i cili ka shkruar për Fatimenë.

Shumë më ka tërhequr jeta e bekuar e saj dhe ndikimi që ajo e pati në historinë e Islamit. Madje, edhe pas vdekjes së saj, ajo i mbante në jetë shpirtat e atyre që gjurmonin drejtësinë dhe të cilët iu kundërvunë shtypjes dhe diskriminimit në shoqërinë islame. Ajo paraqet shprehje dhe simbol të rrugës dhe është udhërrëfyese për “mendimin islam”. Derisa isha student, mora pjesë në përgatitjen e kësaj vepre të madhe, e posaçërisht në fazën e hulumtimit dhe të mbledhjes së të dhënave. Dokumentet dhe informatat që ekzistonin ishin të periudhës njëmijekatërqindvjeçare. Ato ishin të shkruara në të gjitha gjuhët dhe dialektet lokale islamike. U studiuam implikacione historike nga dokumente të ndryshme, madje edhe këngët popullore. Nga unë u kërkua që këto punime t’i përmbledh dhe t’i prezentoj këtu para jush. Për një çast i thashë vetes: “Këtë punim do ta prezentoj këtu, sepse kjo duhet edhe më tutje të publikohet, ndërsa njeriu i madh që e filloi, e lëshoi këtë botë pa e përfunduar punën e tij”. Për fat të keq, njerëzit shumë pak dinë për këtë punim. Madje edhe evropianët, të cilët kanë njohuri për Islamin, nuk dinë për këtë studim. Kjo gjithashtu ndikoi edhe te shkencëtarët tanë, të cilët Islamin e njohin nëpërmjet shkrimeve të evropianëve, dhe të cilët mu për këtë shkak mbetën të painformuar rreth këtij punimi.

Unë e përkraha këtë thirrje dhe i thashë vetes: “Do t’ua përshkruaj dorëshkrimet studentëve të mi, e sidomos atyre që nuk marrin pjesë në ligjëratat në Husejnije Irshad. Do t’ua prezentoj rezultatet e studimit të thellë shkencor dhe historik të këtij njeriu të madh”.

Por, tani shoh dhe ndiej se para meje gjenden të tjerë. Ky nuk është një grup i mbledhur për bisedime apo predikime. Burrat dhe gratë që gjenden këtu, të gjithë ata janë intelektualë dhe përfaqësues të gjeneratës së sotme të varfër të shoqërisë. Ata nuk kanë ardhur të më dëgjojnë se si flas për Fatimenë, e me këtë të nxjerrin ndonjë përftim shpirtëror nga tubimi i sontëm. Ata nuk kanë ardhur të dëgjojnë një ligjëratë të thatë shkencore apo historike, sepse kanë një nevojë tjetër dhe të gjallë, e ajo është që t’i përgjigjen pyetjes më të ndieshme e cila ka të bëjë me fatin tonë: Kush jam unë?

KUSH JAM UNË ?

Në shoqërinë tonë gruaja ndryshon me hapa të shpejtuar. Kushtëzimet e kohës sonë dhe ndikimi i institucioneve e largojnë gruan nga “ajo që është”. Asaj i janë marrë të gjitha tiparet dhe vlerat tradicionale, vetëm e vetëm që të shndërrohet në qenie të atillë siç “e duan ato”, “e ndërtojnë ato” dhe siç po shohim që “e kanë ndërtuar”! Andaj pyetja më kryesore dhe më e rëndësishme për gratë e vetëdijësuar të kohës sonë është “Kush jam unë?”, duke i shtuar kësaj atë se gruaja nuk mund të mbesë ajo që është. Në të vërtetë, ajo nuk dëshiron që t’i pranojë maskat bashkëkohore dhe me këtë t’i zëvendësojë ato tradicionale. Bashkëkohanikët e saj zgjedhin për vete. Ata me vetëdije të plotë e stolisin personalitetin e vet me ndërgjegje dhe pavarësi. Ata e dekorojnë veten gjer në themel. Ata shfaqin synime. Ata pasqyrojnë hije, por nuk e dinë në ç’mënyrë. Ata nuk e njohin disenjin e aspektit të vërtetë njerëzor të personalitetit të vet, i cili nuk është as shprehje e trashëgimisë së tyre, e as shprehje e maskës imituese të vënë në mënyrë artificiale. Me cilën prej këtyre identifikohen ato?

Gjatë kësaj parashtrëhet edhe një pyetje tjetër që del nga të menduarit e këtyre. Ne jemi muslimane, gra të një shoqërie që dëshiron të vendosë me arsyen dhe zgjedhjen e saj, e me këtë na lidhë për historinë, kulturën, fenë dhe shoqërinë e cila rrënjët dhe frymën e vet i ka marrë nga Islami. Gruaja e kësaj shoqërie do të jetë ajo që është. Ajo do që vetë ta ndërtojë “veten” e saj. Gjatë lindjes së re të saj, ajo dëshiron që vetë të jetë mamia e vetes. Ajo nuk dëshiron të jetë prodhim i trashëgimisë së saj, e as që të ketë maskë të jashtme. Ajo nuk mund të mbetet indiferente ndaj Islamit dhe nuk mund të jetë e pakujdesshme ndaj tij.

Andaj, është gjë e natyrshme që për muslimanen të shtrohet një pyetje e këtyre. Populli ynë vazhdon të qajë për Fatimenë. Çdo vit, qindra mijëra muslimanë qajnë për të. Mbahen me qindra mijëra tubime, lutje, festivale dhe ceremoni të vajtimit për kujtimin ndaj saj. Mbahen ceremoni të pikëllimit nëpër të cilat përsëritet vajtimi i saj dhe mallkohen ata që e poshtëruan atë. Përkundër tërë kësaj, personaliteti i saj i vërtetë ka mbetur i panjohur. Për fat të keq, gjërat e vetme që njerëzit tanë i dinë për këtë personalitet të shenjtë, janë vetëm disa fakte, siç janë:

“Fatimeja ka qenë bija e dashur e të Dërguarit. Pas vdekjes së të Dërguarit, asaj ia grabisin kullosat në Fedek dhe ia sulmojnë shtëpinë. Atë e lënduan dhe në muajin e gjashtë të shtatzënisë, ajo humbi një djalë, Muhsinin. Prej atëherë, ajo i kalonte ditët vetëm me fëmijët, të cilët i merrte për dore dhe dilnin jashtë qytetit në vendin e quajtur “Shtëpia e vajtimit”. Atje kishte zakon të ulej dhe të vajtonte. Fliste keq për uzurpatorët e të drejtës së Aliut. Qante dhe vajtonte me orë të tëra. Jetën e saj të shkurtër e kaloi duke e vajtuar dhe mallkuar fatin e vet. Dëshirën e fundit e kishte që ta varrosnin natën, ashtu që ata të cilët ia mendonin të keqen, të mos mund t’ia gjenin as vendin se ku është varrosur”.

Kjo është përmbledhja e tërë asaj që për këtë grua të madhe ka mbetur nëpër kujtimet e njerëzve tanë. Mirëpo, përkundër njohurive të pakta që i kanë për të, njerëzit tanë me gjithë zemër e pranojnë madhësinë dhe fuqinë e saj. Ata ia falin zemrën asaj me tërë fuqinë shpirtërore, dhe me tërë besimin dhe vullnetin të cilin mund ta ketë apo mund ta krijojë bashkësia njerëzore.

Jini autentikë dhe gjurmoni të vërtetën

Sipas mendimit tim, nderi më i madh që iu bë shoqërisë sonë iraniane, është zgjedhja e Imam Aliut, përkundër pikëllimit dhe pengesave që i përjetoi gjatë rrugës së zgjedhjes së tij. Populli ynë na e tërhoqi vërejtjen se me mendjemprehtësi mund t'i ballafaqohet shtypjes dhe gënjeshtrove. Ata i ngritën grushtat kundër njerëzve të fuqishëm, kundër tradhtarëve dhe sunduesve, të cilët qenieve njerëzore ua merrnin të drejtat e tyre. Ai lufton kundër dhunës dhe korrupsionit. Ai i demaskon kurthet, gënjeshttrat dhe tradhtarët. Ai u kundërvihet regjimeve shtypëse. Ai nuk e lejon veten të jetë i lidhur apo të bie nën ndikimin e reklamave dhe të liderëve fetarë të cilët janë ithtarë të institucioneve të halifatit. Ai zbulon të vërtetën të panjohura. Ai i gjen të dobët dhe i zbulon ata pas perdeve të panevojshme. Ai zbulon rrymat e forta. Ai është bamirës i kësaj shoqërie dhe nga ajo i duron të gjitha. Ajo e zgjodhi Aliun (r.a.).

E vërtetë është se njerëzit tanë e pranuan Islamin nëpërmjet halifateve të ndryshme, por duhet ta theksojmë edhe rebelimin kundër halifëve dhe institucioneve të tyre, duke përfshirë këtu Emevitët, Abasidët, Kanët, Haganët turq, Tazisët dhe Mongolët. Duhet ta bëjmë dallimin midis popujve dhe iracionëve të cilët u mbetën besnikë institucioneve të tyre në emër të "Islamit", të "Lundrimit Kur'anor", të "Traditave të të Dërguarit", "Frontit për të vërtetën" dhe të "Vërtetës së fesë".

E tërë shprehja e fesë dhe urtësia e re islame vjen nga institucionet e halifatit: fjalët e tyre nga foltoret dhe minaret, librat e tyre dhe komentimet e traditave, fjalimet e tyre, reklamat, filozofitë, shkencëtarët, poetët, historianët, luftëtarët, madje edhe nga përcjellësit dhe farefisi i përcjellësve të të Dërguarit. Të gjithë nga këto grupe ishin dorë e zgjatur e institucioneve të halifit apo të sulltanit.

Mikrofonët, radiomarrësit tranzistorikë, filmat, televizioni, revistat, shtypi, propaganduesit dhe teoricienët janë vetëm dorë e zgjatur e klasës sunduese. Ata të fuqishmit që janë në krye dhe janë në farefisi me liderët zyrtarë, farefisi i të Dërguarit dhe i Imamit të cilët në mënyrë jolegjitime janë zgjedhur në emër të Sundimit Hyjnor dhe të traditave, të gjithë paraqesin dorën e zgjatur të halifit apo të sulltanit.

Këta njerëz tanë të mrekullueshëm, që dita ditës bombardohen nga ana e opinionit pa kurrfarë lloji të sigurisë, shumë mirë e dinë se pas reve të errëta dhe të dendura të shkencave të ndryshme, të arkitekturës, teologjisë, administrimit, religjionit, kulturës, historisë, interpretimit, të jurisprudencës dhe të traditës, (e cila rastësisht përputhet me halifatin që gjendet në pushtet, dhe madje duke i vërtetuar institucionet e pushtetit qoftë edhe pa njohjen e gjuhës zyrtare të Islamit), qëndrojnë vetëm të pavërteta. Ata e dinë se e Vërteta nuk është e lidhur me këto forma tërheqëse që i cekëm më lart.

E vërteta, para së gjithash, i përket njeriut që është vetë, që ka shtëpinë në vendin pranë xhamisë së të Dërguarit dhe që është i rrethuar në injorancën e fisit të vet. Ai jeton në mesin e viktimave të mëdha politike të shokëve të të Dërguarit dhe të mendimtarëve të mëdhenj të Islamit.

Jasht mureve të Pallatit të gjelbër të Damaskut dhe kurthit të rrëfimit për halifin e "Një mijë e një netëve", nga Bagdadi, iranianët e zbulojnë shtëpinë e Aliut dhe

Fatimesë të ndërtuar nga balta, dhe kuptojnë se në këtë strehimore të mjerë e të qetë është i vendosur vetë Islami.

Iranianët, të cilët Islamin për herë të parë e njohën nëpërmjet shpatës së halifit, e shohin këtë të vërtetë dhe e dinë se e vërteta e këtyllë vjen nga thirrja e liderëve fetarë që i përkasin halifatit zyrtar islam, ndërkaq njerëzit nga Medina dhe bashkëkohanikët e arabëve dhe të përcjellësve të të Dërguarit, këtë nuk e shohin apo as që duan ta shohin. Edhe shkencëtarët e mëdhenj dhe fakultetet në Damask gjithashtu janë të verbër ndaj kësaj të vërtete.

Kjo është prova më e vështirë dhe më e mrekullueshme e njerëzve tanë. Populli ynë e manifeston bindjen e një mendimi dhe të një vetëdijeje që është në kundërshtim me çdo zakon të mëparshëm të cilin e ka pasur. Kjo e shpreh madhësinë dhe fortësinë e shpirtit të tij. Kjo flet për adhurimin e së Vërtetës nga ana e tyre. Kjo e zbulon guximin shpirtëror të këtyre, të cilët rebelohen kundër historisë dhe sundimit botëror të halifateve.

Halifati - më shumë se cilido sistem i mëparshëm historik e politik, qeverisë me institucionet e veta. Halifati gjithmonë ka qenë ai i cili ka poseduar fuqi të mëdha politike dhe ushtarake. Ai i mban penjtë e një kapitali të madh religjioz të mendimeve dhe të begatisë së pakufizuar kulturore, të letërsisë dhe të diturisë së talentuar.

Nëpër të gjitha këto konfuzione të luftës dhe të xhihadit (luftërat e brendshme dhe të jashtme shpirtërore), njerëzit tanë e mohojnë halifatin. Përkundër mospajtimit që dalin nga pushtimet, disfatat dhe shkatërrimet që i pësojnë, përkundër mendimit dhe diturisë, kulturës dhe qytetërimit, si dhe përkundër klithmave të revolucionit dhe të distraksionit të religjioneve të botës, ata nuk e topitin tehun e sulmeve të tyre. Ata e shurdhojnë veshin e historisë dhe bëjnë që toka të dridhet nën këmbët e tyre. Këta të huaj, të dëbuar e të panjohur, e dëgjojnë dhe e kuptojnë vajin e njeriut të vetmuar, njeriut i cili është “i huaj në qytetin e tij”, të Aliut!

Aliu flet me veten larg syve dhe veshëve të njerëzve nga qyteti, dhe këtë e bën në thellësinë e natës në kopshtet e palmave të Beni Nexharit, jasht Medines. Ai i rrëfen vetes për dhimbjen që e ndien duke e vështruar shkatërrimin e gjithë asaj, për të cilën ai ndihmoi që të ndërtohet. Ai ndihet i frikësuar kur mendon për gënjeshttrat, plangprishjen dhe për grabitjen. Ai e njeh fuqinë dhe dyfytirësinë që janë vulosur nëpër fytyrat e njohura të halifëve dhe mbretërve të turpëruar e të korruptuar. Ata ngrihen duke ndërtuar shoqërinë e re, dhe këtë e bëjnë nëpërmjet religjionit.

Me shekuj të tërë, qeniet e Zotit do të mbeten të zhgënjyera. Çfarë papastërtie e madhe duhet të gëlltitet. Çfarë përpjekjesh të mëdha duhet bërë që e Vërteta të shihet edhe një herë. E Vërteta ka qenë e fshehur pas rrobave të reja pseudosakrale dhe pas bukurive të krijuara më pastaj. Ju shihni se viktimat e para të kësaj vuajtjeje dhe dobësisë të të dobtëve nga ana e të fortëve në Islam janë “njerëzit” dhe “fati i njerëzve”. Simboli i njërës dhe tjetrës është flijimi i “vetvetes”, e para së gjithash i “gruas së tij”, ndërkaq në gjeneratën e nesërme të Islamit do të flijohet “familja e tij” dhe më pastaj edhe “fëmijët e tij”. Pa dyshim, ky vendim dhe kjo njohje nga ana e njerëzve tanë është çasti më i rëndë, më i tmerrshëm dhe më lemëritësi në histori. Për ne nuk ka qenë lehtë që ta kuptojmë këtë. Të gjitha këto gjenerata trimash kanë shfaqur inteligjencë, kujdes, vazhdimësi të

karakterit, shkathtësi personale dhe dashuri ndaj virtytit. Ata na bëjnë të jemi të afërt dhe ta kuptojmë njerëzimin, si dhe madhësinë dhe fuqinë e shpirtit tonë. Ata i kuptojnë vlerat më kryesore; ata mësohen të zhyten nëpër thellësi dhe të ngrihen mbi valët. Ata vazhdojnë ta gjurmojnë të vërtetën nëpër stuhitë e shtypjes e të terrorit. Të gjithë këta trima jetojnë dhe lëvizin kundër gjyqit të historisë. Ata vetë krijojnë ligje tjera. Ata u përgjigjen thirrjeve nga të gjitha minaret, foltoret dhe mihrabët. Ata ballafaqohen me të gjithë përcjellësit e mëdhenj, meteorologët, gjykatësit dhe figurat e shenjta tradicionale të fesë dhe akoma vazhdojnë të luftojnë. Kundër klithjes së shpatave për të marrë gjakun dhe për të zhdukur fuqinë e tyre, si në Lindje ashtu edhe në Perëndim, si gjatë ditës ashtu edhe natën, të gjithë ata thonë: “Po. Thuaj jo!”

Kur besimit të tyre u bashkohen ideja dhe inteligjenca, ata atëherë shenjtërohen me gjak. Ata gjurmojnë për viktimat dhe fitoren e së Vërtetës. Ata fitojnë ndjenjën e zemërgjerësisë dhe të trimërisë së madhe. Ata duhet të vuajnë nga pikëllimi dhe të kenë aftësinë që t'i mbijetojnë ndëshkimin, kamxhikun, poshtërimet, dhembjen, terrorin e robërisë, mjerimin dhe vetminë. Atyre u nevojitet ndjenja e fortë e largpamësisë me qëllim që ta durojnë tradhtinë, fanatizmin, fuqinë e fortë dhe madje të mund të mbeten edhe gjakftohët. Ata e flijojnë vetërespektin dhe fanatizmin si dhe lojërat që njerëzit i luajnë me halifin dhe dëshirën që njësoj ta gëzojnë Zotin dhe Frytin e Tij. Ata i lënë mënjanë frikën, shenjtëritë e trilluara dhe gjerësinë e horizonteve... dhe shumë gjëra të tjera.

Këto janë disa nga elementet themelore të përvojës shiite - të shiizmit Alevit^[1] e jo të shiizmit Safavid, pra të shiizmit të Safavid Shah Abasit, jo të atij që përkrah forcën dhe shtypjen, por të religjionit të drejtësisë dhe të qeverisjes së pagabueshme. Ne nuk thirremi në shiizmin i cili e ka përkrahur koleksionin historik të ideve të mbytura, urrejtjen fisnore apo dashurinë verbale dhe urrejtjen përplot me rekomandime (jo të arsyeshme dhe praktike); shiizmi Safavid thirret vetëm në halifin e jo në halifatin, ai merret me të kaluarën e jo të tashmen, ai merret me atë që është e dobishme pas vdekjes e jo para saj. Ky është qëllimi i përkushtimit të Alevitëve, që t'i lirojnë shiitët nga padrejtësia, nga sundimi i forcës dhe i liderëve injorantë. Alevia ofron liri e jo përkushtim të sufistëve që është përzier me dyshimin dhe nuk i shërben as Zotit e as njerëzve të Zotit.

Shiizmi nuk është asgjë tjetër përpos vetë Islami - jo ai për të cilin na thanë: “Islami pranë gjërave tjera”. Jo! Shiizmi do të thotë Islam i pastër, Islami pa halifatin, pa pseudo-arabizmin dhe pa ata që jetojnë në luks. Shiizmi nuk i heq dy parimet e drejtësisë e të Imamatit (liderizmit fetar) dhe t'ia shtojë - Islamit, Islami pa drejtësi dhe Imamat është njësoj sikurse feja islame pa Islamin. E njëjta vlen edhe për Krishterimin, Hebreizmin, Zoroastrianizmin, Vedantizmin, Budizmin dhe Isaizmin.

Kjo është ajo “mosdije e re” e cila Islamit ia përshkruan “qeverisjen”, “racën” dhe “klasën”. Luftërat midis shiitëve dhe sunitëve që ndodhnin në të kaluarën (e jo tani kur është shndërruar në luftë fjalësh, luftë historike dhe fisnore), janë luftëra për idetë e Imamatit dhe të drejtësisë përballë despotizmit dhe shtypjes. Të gjitha dallimet në fe dhe interpretimet historike, filozofike dhe religjioze, dalin nga vija e njëjtë.

2.^[1] Shiizmi Alevit është ai që përkrah dhe ndjek rrugën e drejtë të h. Aliut dhe nuk duhet ngatërruar me alevitët e sotshëm të cilët kanë devijuar nga kjo rrugë, e të cilët në numër të madh jetojnë në Turqi, Siri etj.

Aliun nuk ia shtuam Muhammedit (a.s). Ne e pranuam Aliun që të mos e humbim Muhammedin. Pasardhësit e perandorëve, të mbretërve dhe të faraonëve, të gjithë ata e përkrahën Muhammedin, ndonëse dallohen në gjërat për të cilat janë angazhuar.

Ne nuk i zëvendësojmë Traditat (Sunnetin) e të Dërguarit me familjen e Aliut, e as që ia shtojmë atij. Thjeshtë kjo është familja e tij. Ne gjurmojmë që nëpërmjet Traditave të kuptojmë se çka ka thënë, çka ka bërë dhe çka ka dashur, por me ndihmën dhe pëlqimin e familjes së tij.

Përkundër asaj se çka mendojnë sot armiqtë dhe ithtarët, shiizmi mbetet sekti më tradicional i Islamit. Dallimi kryesor del kryesisht nga ajo se a thua, apo jo, Aliu dhe shiitët e vërtetë u përpoqën, me vetëdije ose pa të, që prej në fillim, përkundër risive dhe heretizmit, të mbeten tradicionalë dhe ta ruajnë traditën e tyre.

Vërejmë se çdo gjë ka qenë e përzier me gjithçka. Vërejmë se gjatë shekujve të errët e të larë me gjak, kur botën e ka kapluar frika nga fuqia e Islamit shtypës dhe e halifatit, Islami i drejtësisë dhe i Imamit mbytet në gjakun e martirësisë. Shiitët e përqafojnë martirësinë dhe kështu e mohojnë fuqinë e halifit. Zgjidhja më e vështirë nuk arrihet gjithaq lehtë!

Dënimet e rrepta që u ndërморën nga familjet e Emevitëve, të Abasidëve të turkut Salahuddin dhe të mongolëve janë dëshmi për faktin se rrugës për liri u përkushtuan teologë të mëdhenj, kampionë të lirisë, kërkues të vdekjes, adhurues të së vërtetës, si dhe gjurmues të drejtësisë dhe të ndershmerisë. Rruga shpie prej halifatit të Damaskut e të Bagdadit, e deri te toka e zjarrit, e gjakut, e burgosjes dhe e ndëshkimit. Kjo rrugë kalon nëpër shtëpinë e vogël të Aliut e cila është e madhe sa i tërë njerëzimi.

Cilat gjëra nuk i bëjnë ata? Cilët prej tyre ata nuk i vrasin?

Në historinë e Islamit nuk ka qenë lehtë të flasësh për Aliun dhe Fatimenë. Poetët që e kanë mbrojtur këtë familje thonë: “Në kurrizin tim pesëdhjetë vjet e kam mbajtur litarin me të cilin duhej të më varnin”. Ky është fati i të gjithë njerëzve dhe grave, të cilët e kanë shkruar historinë e shiizmit, historinë ku çdo rresht dhe çdo fjalë është shkruar me gjakun e martirëve.

Këta luftëtarë trima nga radhët e shiizmit nuk janë të afërt me filozofinë e cila u krijua për ne: “Prit. Rri dhe prit, prite Imamin e fshehur. Ai vetë do të vijë dhe do t’i rregullojë të gjitha. Ai patjetër duhet të vijë vetë dhe ta ripërtërijë fenë e të parëve të tij. Neve na mbetet që vetëm ta zbatojmë ‘mashtimin e devotshëm’ dhe të kemi durim”. (Autori thirret në mënyrën e posaçme të të menduarit që është shfrytëzuar nga ana e institucioneve të halifatit dhe që ka për qëllim shuarjen e kryengritjes së njerëzve. Ideja qëndron në pritjen e Ditës së Kijametit dhe në kthimin e Imamit të Dymbëdhjetë, gjë që do të duhej të shënonte ditën kur bota do të vërshohet nga drejtësia).

Ibën Sakiti ka qenë dijetar i madh; ai nuk gjendej në radhët e luftëtarëve apo të prijësve të drejtësisë, por ishte njeri i arsimuar dhe njohës i mirë i gjuhëve. Ai ka pasur simpati të fshehura për shiizmin. Halifi Mutevekil Abazi e zgjodhi që t’i edukojë fëmijët e tij. Dalëngadalë, fëmijët e Mutevekilit filluan ta favorizojnë Aliun dhe familjen e tij. “Ndoshta” - mendonte ai në vete, “kjo është pasojë e ndikimit të

mësuesit të tyre”. Një ditë prej ditësh, halifi e vizitoi klasën. Pasi që u ul, filloi të japë komplimente dhe ta lëvdojë Ibën Sakitin. I tha se është shumë i kënaqur me përparimin e fëmijëve të vet. Pastaj, po me të njëjtin zë e pyeti: “Si i vlerësoni fëmijët e mi”? Ibën Sakiti u përgjigj duke i vlerësuar shumë lart. Pas kësaj, Mutevekili papritmas pyeti: “Ibën Sakit, sipas mendimit Tuaj, cilët janë më të mirë, fëmijët e mi, apo Hasani dhe Husejni, fëmijët e Aliut?”

Ibën Sakiti ishte i detyruar të zgjedhë. Shfrytëzimi i “mashtrimin e devotshëm” në këtë rast do të ishte dobësi dhe tradhti. Në shiizmin Alevi, mashtrimi i devotshëm paraqet taktikë për ruajtjen e besimit, e jo siç është shfrytëzuar sot, për ruajtjen e besimtarëve.

Ai nuk u hamend. Me zërin e tij të rëndomtë, po me atë zë me të cilin pyeti Mutevekili, ai u përgjigj: “Kamberi, shërbëtori i Aliut është më i vlefshëm se ti dhe fëmijët e tu.” Mutevekili urdhëroi që Ibën Sakitit t’ia presin gjuhën. Këto janë ato gjuhë që si kamxhik u bien tiranëve të historisë.

Në qoftë se shiitët nuk pësuan disfatë, ata megjithatë u vunë në sprovë. Dëshira e tyre për të drejtën dhe lirinë asnjëherë nuk vdes në zemrat e tyre, njësoj sikurse nevoja për barabarësi, për vetëdije dhe për udhëheqje revolucionare kundër armiqve të cilët janë të lidhur me institucionet e shtypjes, të pasurisë dhe të hipokrizisë. Ata kurrë nuk harrojnë. Ata nuk lejojnë të shuhet ky zjarr. Kjo nuk është harruar në vetëdijen e njerëzve.

Njerëzit dhe teologët

Ekzistojnë dy grupe të cilat mbajnë një barrë të madhe mbi supet e tyre. Këto dy grupe me shekuj të tërë i mbajnë në duart e veta frerët e vdekjes. Njëri është grupi i madh i shiitëve të vetëdijshëm të cilët Imamatin e njohin si vazhdimësi të pejgamberisë e të urtësisë, pra si vazhdimësi të Imamtit. Në grupin tjetër bëjnë pjesë besimtarët tanë të pastër e të vërtetë. Ata e paraqesin heshtjen e gjithanshme. Ata i adhurojnë ndëshkimet nga duart e familjeve të halifëve arabë dhe të sulltanëve turq. Pas fytyrave të tyre të qëndrueshme e të përgjakura qëndron forca dhe fuqia e cila ekzekutorët e tyre i bën të turpërohen. Këta njerëz qëndrojnë si shkëmbi i fortë i durimit përballë goditjeve me kamxhik që vijnë nga sunduesit, dhe thonë se nuk ndiejnë kurrfarë vuajtjeje.

Urtësia dhe dashuria

Çdo religjion, shkollë e të menduarit, çdo lëvizje apo revolucion janë të përbërë nga dy elemente: nga urtësia dhe dashuria. Njëri paraqet dritën, kurse i dyti lëvizjen. Njëri ofron arsye të shëndoshë dhe mirëkuptim, kurse tjetri entuziazëm dhe lëvizje. Aleksis Kareli thotë: “Urtësia është si dritat e automobilit, pra e tregon rrugën. Dashuria është si motori i cili i vë në lëvizje”. Pa njëra-tjetrën ato nuk paraqesin asgjë. Motori pa dritat është dashuri e verbët, e rrezikshme, tragjike dhe paraqet vdekjen.

Nëpërmjet gjallërisë së lëvizjeve apo të shkollës së mendimeve revolucionare, shkencëtarët mendjemprehtë, të vetëdijshëm dhe me përgjegjësi të shoqërisë sonë, me punën e tyre tregojnë se ekziston mënyra për të kuptuar shkollën e të menduarit apo të religjionit. Ata tregojnë se ekziston mundësia që njerëzve t’u mbillet vetëdija. Nga

ana tjetër, përgjegjësia e njerëzve qëndron në atë që forcën dhe shpirtin e tyre t'ia dhurojnë lëvizjes. Ata mbajnë përgjegjësi për hapin e parë që ndërmerret. Lëvizja është si një qenie e gjallë. Ajo mendon me trutë e shkencëtarëve, ndërsa dashurinë e dhuron nëpërmjet zemrave të njerëzve të saj. Në fe, përkushtimi, dashuria dhe vetëfljimi reduktohen në minimum, sepse njerëzit komunikojnë me marrëveshje. Por, aty ku mbetet kuptimi i drejtë i mënyrës së të menduarit dhe ku është minimumi i tij, ku mungon vizioni, vetëdija, gjykimi logjik, afërsia e thellë me qëllimet e shkollës së të menduarit, aty ku mungojnë domethënia, qëllimi dhe të vërtetat e shkollës së të menduarit, aty atëherë shkencëtarët e mbajnë përgjegjësinë. Religjionit i nevojiten si njëra palë ashtu edhe tjetra, sepse religjioni paraqet një lloj vetëdijeje për dashurinë apo dashuri për vetëdijen.

Në fe, dituria dhe ndjenjat nuk trajtohen si tërësi të ndara sepse janë të transformuara në mirëkuptim dhe besim me ndihmën e arsyes së shëndoshë, që kanë për qëllim kuptimin dhe njohjen e gjësendit.

Ky është Islami. Më tepër se çdo religjion tjetër, ai është religjion i recitimit të librit, religjion i xhihadit, religjion i mendimit dhe i dashurisë. Në Kur'an nuk mund të gjendet kufiri ndërmjet besimit dhe dashurisë. Kur'ani e konsideron martirësinë si jetë të amshueshme. Ai e përbën njeriun në penë dhe në shkrim.

Kjo është veçanërisht e saktë për shiizmin dhe historinë e tij, gjë të cilën e ka dëshmuar edhe kultura. Shiizmi e paraqet vendin që nxjerr flakë. Ndjenjat vlejnë. Në të njëjtën kohë, ai e përfshin meditimin dhe urtësinë. Ai i përfshin disiplinat kulturore dhe intelektuale. Ai e paraqet lëvizjen e veçuar të mendimeve revolucionare. Ai është një gjë e rastit në fatin e njeriut. Ai paraqet njohurinë, dashurinë dhe të vërtetën në emër dhe në natyrën e Aliut. Adhurimi i së vërtetës është i atillë që, pa adhurim, ajo është njohje dhe filozofi, ndërsa adhurimi pa të vërtetën paraqet adhurim të idhujve dhe kurvëri.

Lotët janë dëshmi e dashurisë

Kështu lindi shiizmi në histori dhe akoma vazhdon të ekzistojë. Mendimtarët dhe shkencëtarët e tij, të cilët paraqesin manifestime të këtyre luftëtarëve të fesë, e kërkojnë dhe e gjurmojnë logjikën dhe mendimin e thellë. Ata e ruajnë frymën e së Vërtetës. Ata janë njerëzit të cilët i orientojnë fillet e Islamit të vërtetë dhe u japin kahe të drejtë. Ata, patjetër duhet ta zbulojnë domethënien e drejtë të gjërave. Ata e kuptojnë qëndrueshmërinë. Ata e përmbushin kuptimin e besnikërisë. Ata i mbrojnë të vërtetat e Islamit.

Pastaj, në arenën e tronditur të jetës, ata e humbin rrugën e tyre atëherë kur fillojnë të shkruajnë në emër të filozofisë së sofizmit, të shkencës, letërsisë dhe të asketizmit të rrejshëm. Opinioni publik është i përshkruar me inklinocione dhe devijime greke dhe pseudolindore.

Ata e ndjekin besnikërinë, dashurinë, arsyen e shëndoshë dhe vetëfljimin. Këta janë ata njerëz, të cilët për rrugën e Aliut e japin edhe jetën e tyre. Ata e ndjekin rrugën e Aliut në kohën kur tërë pushtetin e përbëjnë fuqia, ndëshkimi dhe ekzekutimet publike. Ata vazhdojnë edhe atëherë kur mbyllen buzët që janë hapur në emër të tij, dhe kur derdhet gjaku që ka vluar me flakën e tij. Fjalimit për familjen e të Dërguarit në

një “halifat të supozuar të të Dërguarit”, iu përgjigjën me rrjepjen e lëkurës nga të gjallët dhe të vdekurit.

Por, sot masa e njerëzve akoma rrezaton me një dashuri aq të madhe. Ata ende i qëndrojnë besnikë vatrës së tyre. Pas kalimit të shumë shekujve përplot me ndryshime, me lindje dhe vdekje të besimit, të dashurisë e të mendimit, njerëzit nuk largohen nga dyert e Bagdadit. Ata nuk orientohen në ndonjë kahe tjetër. Shohim se ata akoma e gjejnë rrugën e tyre drejt mureve të shtëpisë së Fatimesë, dhe aty vajtojnë me dhembje të madhe. Çdo pikë e këtyre lotëve paraqet fjalë, të cilën njerëzit tanë të përziemert e besnikë, e shfrytëzojnë që ta shfaqin dashurinë e tyre të pakufishme ndaj anëtarëve të kësaj familjeje. Kjo është gjuha e njeriut të zakonshëm. A mund të gjendet ndonjë gjuhë më e thjeshtë, më e pastër, gjuhë e liruar nga hipokrizia më shumë sesa janë të liruara lotët, gjuhë pa fjalë dhe pa vija? Çdo pjesë e saj paraqet klithmë të dhembjes, klithmë të dashnorit të pangopur.

A nuk është e vërtetë se sytë e tregojnë të vërtetën më shumë se fjalët? A nuk janë lotët më të bukurat ndër poezitë dhe më pak të deformuara nga dashuria? A nuk e shfaqin ato besimin më të flaktë, dëshirën më të ngrohtë dhe ndjenjat më të thella? A nuk e paraqet kjo formën më të stërholluar të dashurisë? Të gjitha janë të përziera në një zemër të dashurisë. Ato ngërthehen ndërmjet tyre, shkrihen në një dhe krijojnë një pikë të ngrohtë. Atë e quajmë lot.

Shohim se njerëzit tanë akoma “flasin” dhe mjaft mirë i shprehin mendimet e tyre. Mos u habitni pse ndonjëherë e mbroj vajin kurse herën tjetër i kritikoj programet e vajtimit nëpër tubimet e lutjeve.

Po, këto fjalë të mia nuk janë në kundërshtim me njëra-tjetrën. Vajtimit që e lëvdoj paraqet diç më tepër se “programi i vajtimit”, apo “diçka që duhet bërë”, apo “detyra”, “mjeti për arritjen e qëllimit”, “parimi” apo “rregullat”. Ajo është diçka më tepër. Vaji është shfaqje e natyrshme e ndjenjave. Ai është i domosdoshëm dhe paraqet përgjigje instinktive ndaj dashurisë, zemërimit, dëshirës apo ndaj pikëllimit.

Revolucionari i madh frëng Rezhi De Bre ka thënë: “Personit që kurrë nuk qan dhe që nuk di të qajë, i mungojnë ndjenjat njerëzore. Ai është gur, shpirt i egër dhe i thatë”.

Lotët që rrjedhin, psherëtimet e vajit, lotët që dalëngadalë rriten në zemër që menjëherë pas kësaj të lajmërohen në grykë e të ndalin frymën dhe që rrjedhin nga nevoja, janë lotë të sinqertë të dhembjes dhe dëshirës, të pikëllimit dhe të dashurisë, dhe të tëra këto gjenden në një qenie njerëzore.

Por pa dyshim, ne mund të ndiejmë se na gënjejnë ata që i krijojnë programet në trenin e lotëve, dhe që proklamojnë se ky është “qëllim”, “ritual”, “traditë”, “obligim fetar” apo “punë themelore”, “mjet për arritjen e profitit” apo “mjet kundër humbjeve”.

Njerëzit e dashuruar të cilët gjenden larg të dashurve të tyre apo ata që mbajnë zi për vdekjen e të dashurit, e cila ua ka thyer zemrat, vajtojnë dhe janë të pikëlluar. Kurdoherë që zemrat e tyre i përkujtojnë të dashurit e vet dhe kur ata flasën për ta, zemra u ndizet flakë ndërsa sytë u shkëlqejnë; në sytë e tyre shfaqet dhembja e njëjtë.

Lotët fillojnë të rrjedhin dhe të gjitha këto janë shenja të pastërtisë së stërholluar të besimit të tyre të thellë dhe të dashurisë së vërtetë.

Nga ana tjetër, ekziston edhe personi i cili mund të përshkruhet me shprehjet si vijon. Ai rri ulur në bazar kurse sytë e tij të pangopura e kërkojnë profitin, apo rri ulur në zyrën e tij dhe flet marrina. Ai kërkon ta gjejë hipokrizinë, ndërsa me fajdexhillëk, me punë apo me vardisje ndaj pronarit përpiqet ta ngrejë veten përmbi të nënshtruarve të tjerë, pra të përvetësorë karakteristika faraoniste ndaj të tjerëve. Në mesditë, ai kthehet në shtëpi, fle i qetë dhe pa brenga, ha, pi dhe qesh. Pasdite ai i kërkon “klubet e tij të shëndosha” dhe një mijë të tjera të sëmura. Kur e shohim më vonë, në pajtim me kalendarin e tij dhe marrëveshjet e kontraktuara që më parë, ai çdo të martë të parë të muajit shkon në takimin prej orës gjashtë e gjysmë e deri më ora nëntë. Aty ata ulen dhe fillojnë të ndihen të pikëlluar. Pas shumë përpjekjesh dhe detyrimeve, ai arrin të mallëngjehet dhe sipas mundësisë të derdhë edhe ndonjë pikë loti. Pas “programit”, “vajit”, “pikëllimit” dhe gjërave të tjera që kanë të bëjnë me to, ai e pi kafënë, çajin dhe e thith nargilen. Pastaj, me shpirtin e lehtësuar dhe me vetëdijen ngadhënjyese, si dhe me ndjenjën se ka kryer ndonjë detyrë me rëndësi dhe ka ndërmarrë edhe një hap në bindjet e tij për besimin dhe dashurinë, ai ngrihet dhe vazhdon punën e vet duke e ndjekur orarin e ditës. Ai këtë e bën derisa përsëri t’i vijë “koha e vajit” dhe “koha e pikëllimit”, të cilat ai i cakton në bazë të planit dhe projektit të tij. A thua këtë njeri, i cili duket aq i pikëlluar, do të mund ta quanim pjesë e atyre që e kanë ndier dhembjen dhe kanë përjetuar vështirësi të mëdha?

Vaji që në vete nuk përmban përgjegjësi, vetëdije, dashuri, mirëkuptim dhe ndjenjë të besimit, është i dobishëm vetëm për shpërlarjen e syve dhe pastrimin e tyre nga papastërtitë që vijnë nga ajri. Mos harroni se njëri nga të parë që qau për Imam Husejnin ishte Umar Saadi (i cili e urdhëroi ekzekutimin e tij), ndërsa personi i parë që e ndaloi dhe e gjykoi këtë lloj të vajimit ishte Zejnebja e ndershme (motra e Imam Husejnit).

Por, njerëzit tanë qajnë nga dashuria. Qajnë me qëllim që zemrat e tyre të mund t’i lidhin thellë me këtë familje të dashur. Ky është Panteoni i vërtetë, Olimpi i vërtetë në të cilin jetojnë disa zota që nuk njohin gjuhë tjetër përveç asaj të lotëve. Njerëzit nuk janë as shkencëtarë, as filozofë, por para së gjithash ata janë të mbushur përplot me emocione. Ata janë të gatshëm të flijohen.

Asnjë fe, asnjë histori dhe asnjë popull nuk ka familje siç është ajo ku babai është Aliu, nëna Fatimeja, djemtë Hasani dhe Husejni ndërsa bija Zejnebja. Të gjithë ata njëkohësisht jetojnë nën një kulm dhe janë një familje. Në të njëjtën kohë, asnjë familjeje nuk i është dhënë nga populli i saj aq dashuri, besnikëri, besim, gjak dhe poezi.

Njerëzit tanë e grumbullojnë kulturën rreth e përçark dyerve dhe kulmit të Fatimesë. Nëpër këtë shtëpi vjen historia plot me shqetësime, me lëvizje, me guxim dhe pastërti, e cila zgjat deri në ditët tona. Historia është si një lumë i pastër që u ka dhënë jetë të gjitha gjeneratave të kaluara të popullit tonë, ndërsa tani vetëdija jonë vazhdon të rrjedhë në thellësitë e shpirtit të tyre. Këta janë njerëzit e vetëm të njerëzimit që i mbetën besnikë pikëllimit të familjes së tyre të dashur. Ata janë të vetmit që vajtojnë për lirinë e prijesve të tyre të drejtësisë. Besimi i tyre përshkohet gjatë tërë historisë së tyre. Ata nuk e kanë harruar nderin e tyre të shkelur me thundrat e pikëllimit. Ata

vazhdojnë të mbajnë zi. Vlerat u shkatërruan. Të vërtetat u provuan. Pushtetet krijojnë tragjedi. Ato provokojnë vrasje. Por, gjatë tërë historisë së tyre, njerëzit vazhdojnë ta kërkojnë këtë lëvizje. Fati i trimave të tyre nuk është harruar.

Mirëpo e tërë kjo dashuri mbetet shterpe, mu si shiu që bie në moçalin e njelmët. Në këtë shkretëtirë nuk rritet bari. Të gjitha viktimat, gatishmëria, tubimet, fuqitë e njerëzve, forcat dhe mundësitë e vlefshme janë vetëm përpjekje të kota.

Islami që nga fillimi bënte të ditur se ky është mesazhi i fundit, dhe muslimanët e kanë pranuar këtë të vërtetë me urtësi dhe dashuri, dhe kanë kuptuar se Islami është manifestimi i fundit i vetëdijësimit, Pejgamberisë dhe kulmi i religjioneve të pastra të mëparshme. Po ashtu, të gjithë muslimanët në bazë të ajeteve të Kur'anit dhe Hadithit besojnë se I dërguari i Islamit (a.s.) është I dërguari i fundit i All-llahut (xh.sh.), i cili është recipienti i fundit i udhëheqjes së njerëzve.

Kur'anit i ndershëm shpjegoi universalitetin e Fesë së pastër islame në shumë ajete dhe tregoi se Muhammedi (a.s.) është përfaqësuesi i fundit të cilin Zoti (xh.sh.) e dërgoi.

“Muhammedi s’është baba i burrave tuaj, por është I dërguar i All-llahut dhe lajmëtari i fundit i fesë, ndërsa All-llahu gjithë këtë e ka të njohur”.(el-Ahzâb, 40)

Në hadith I dërguari i ka thënë Aliut:

“Në çdo aspekt, qëndrimi yt ndaj meje është si qëndrimi i Harunit ndaj Musait, që do të thotë se Haruni ka qenë vëlla i

Musait, e unë po ashtu të pranoj për vëlla në pajtim me rregullat e vëllazërisë: nëse ai ka qenë trashëgimtar i Musait, edhe ti, po ashtu do të jeshë trashëgimtari im. Pas kësaj, Musai s’ka qenë Pejgamberi i fundit, ndërsa unë jam i fundit”.

Ai, po ashtu, All-llahu e lavdëroftë, ka thënë:

“Unë jam tulla e fundit në godinën e Pejgamberisë. Me ardhjen time, Pejgamberitë kanë arritur deri në fund”.

Imam Aliu (a.s.) në *Nehxh-ul Belaga*, librin e madh të këshillave dhe diturisë, ka thënë:

“Me Të dërguarin e Islamit, Muhammedin (a.s.), shpallja u realizua deri në fund”.

Udhëheqësi i tetë, Imami i vërtetë, Hazreti Rida - paqja e All-llahut qoftë gjithmonë me të, - ka thënë:

“Feja e pastër e Muhammedit (a.s.) nuk do të ndërpritet deri në Ditën e gjykimit, e po ashtu asnjë i dërguar atë nuk do ta trashëgojë”.

Ky është hadith autentik i pranuar edhe nga shiitët edhe nga sunnitët, shih *el-Gâdir*, vëll. 3. fq. 196-202. (*Biharul Envâr*, vëll. II, fq. 34).

Kjo që u prezentua këtu është vetëm një shembull i një varg haditheve të cilët në mënyrë të qartë dhe thelbësore shpjegojnë statusin përfundimtar Të të Dërguarit (a.s.), dhe përhershmërinë e fesë së tij të pastër: ata nuk lënë hapësirë për dyshim.

KUSH ËSHTË PËRGJEGJËS?

Shkencëtarët! Ata janë që nuk i realizojnë obligimet e tyre. Sa u përket njerëzve, ata duhet të ofrojnë dituri, vetëdije dhe orientim, mirëpo ata këtë nuk e bëjnë.

Të gjithë filozofët dhe të talentuarit tanë të mëdhenj janë të preokupuar me filozofinë, teologjinë, sufizmin, jurisprudencën, parimet, literaturën, me domethëniet, shprehjet, risitë, zgjedhimin dhe sintaksën.

Përgjatë të gjitha viteve të hulumtimeve, mendimeve dhe vështirësive të tyre shkollore personale, ata nuk shkruajnë gjë tjetër pos “shqyrtimeve praktike” që kanë të bëjnë me atë se si të arrihet pastërtia për lutjet fetare, cilat janë llojet e papastërtisë, rregullat e larjes mujore dhe dyshimet që paraqiten lidhur me lutjet fetare.

Ata e shmangin anash shkrimin e trajtesave për atë se si t’u flitet njerëzve, trajtesave për vënien e kontaktit me të vërtetat fetare dhe për filozofinë e shtyllave të fesë, trajtesave për drejtimin e dijenisë dhe vetëdijes njerëzore, trajtesave për kuptimin e traditës së Pejgamberit dhe personalitetit të Imami, trajtesave për qëllimet revolucionare të Qerbelasë, trajtesave hyrëse për familjen e Pejgamberit dhe lëvizjen shiite, trajtesave për shpjegimin e mendimeve si dhe trajtesave për besimin e njerëzve. Të gjitha këto trajtesa janë shkruar, por të gjitha ato janë shkruar pa përgjegjësi, pa rolin e personaliteteve supreme.

Ata e bartin përgjegjësinë e vet në oratorët e thjeshtë në xhamia, e jo në muxhtehidët (udhëheqës fetarë udhëzimet e të cilëve ndiqen lidhur me çështjet praktike të fesë).

Për këtë arsye detyra e prezentimit të familjes së Pejgamberit, detyra e propagimit të fesë dhe hulumtimi i të vërtetave të Islamit, anon nga “mosukseset e shkollave të vjetra fetare”.

Pikërisht për këtë, një grup të rinjsh, me qëllim që t’i studiojnë shkencat islame (si dhe ta përparojnë jurisprudencën) u qasen shkollave. Nëse janë të talentuar, krahas shumë përpjekjeve bëhen juristë, ose muxhtehidë apo fakihë (teologë). Ky grup është syrgjynosur si arsimitarët dhe është larguar nga shoqëria. Ata të cilët nuk arrijnë sukses në mësimin me ngulm, sepse u mungojnë aftësitë, talenti dhe aftësitë shpirtërore, por të cilët, si kompensim, posedojnë zëra të ngrohtë e shpeshherë edhe artistikë, janë të obliguar që t’i propagojnë dhe publikojnë të vërtetat e fesë. Grupi i tretë, i cili nuk disponon me asnjërën, as me diturinë e as me zërin, nisat rrugës së tretë. Ata bëhen të qetë dhe të padëgjueshëm. Ata u ofrohen “dyerve të shenjta”, dhe, ashtu siç ndodh zakonisht, shpërngulen nga muxhtehidët e deri te oratorët në xhami.

Në mesin e gjithë kësaj, bëhuni të drejtë! Çfarë do të ishte fati i njerëzve? Çfarë është fati i fesë së tyre. S’ka nevojë të mendohet me të madhe. Ju vetëm vështroni.

Pikërisht kjo është kjo. Toka e cila është plot dashuri e besim, populli i cili ka Kur’anin dhe *Nehxhul Belagën*,³^[1] populli që ka Aliun, Fatimenë, Hasanin, Husejnin dhe Zejneben ka historinë e kuqe dhe fatin e zi. Ata kanë kulturën dhe fenë e

martirizimit, por që është e vdekur. E dimë se për Zhan d'Ark, vajzën e ndjeshme dhe ëndërrimtare, u bë ëndërr që të luftojë për kthimin e mbretit shekuj të tërë. Ëndrra e saj ishte inspirim për lirinë, flijimin dhe ndjenjën për revolucionin dhe përkrahjen e francezëve të arsimuar, të vetëdijshëm dhe përparimtarë.

Deri atëherë Zejnebja, motra e Imam Husejnit, e cila e zbaton urdhrin edhe më të vështirë, urdhrin e Husejnit, me duart e veta të Aliut, vazhdon lëvizjen e Qerbelasë e cila u kundërvihet vrasjeve, gënjeshtreve, dhunës dhe histerisë. Ajo vazhdon lëvizjen në kohën kur të gjithë heronjtë e revolucionit ishin të vdekur, dhe kur fryma e Islamit kërcënues ishte robëruar në njerëzit tanë, kur udhëheqësit e Islamit të Muhammedit dhe udhëheqësit e Aliut të shiizmit u zhdukën. Por ajo është transformuar në “motrën e cila vajton”.

Dëgjoj thirrjet qortuese pas shkencëtarëve që janë përgjegjës për idetë e tilla, dhe besimet e mendimet e njerëzve.

S’di a thua këto thirrje qortuese vijnë nga fyti i Aliut, apo ndoshta nga thellësitë e ndërdijes së njerëzve.

Me çka jeni të preokupuar? Prej nga flisni? Pse nuk flisni? Ku është gjatë gjithë këtyre viteve një libër për njerëzit për atë që është në Kur’an? Në vend të lavdërimeve, madhërimeve, lutjeve, poezive, këngëve, pikëllimeve dhe rrjetit të merimangës për dashurinë e Rumiut, pse ndërmjet njerëzve ia keni mbyllur gojën Aliut? Njeriu i cili e flet persishten, nuk mund të kuptojë lehtë se çfarë ka thënë Aliu, por nga ana tjetër, të gjitha veprat e La Martinit, shkrimtar francez, mund të lexohen në persishte.

Çka thoni në këtë? Të gjitha këngët e grekes së vjetër, Bilitis, me moral të dyshimtë, mund të lexohen në persishte, ndërsa fjalët e Aliut, një thënie e vetme e Aliut nuk mund të lexohet.

Ku është së paku një deklaratë e vogël, e shkurtër korrekte që flet për jetën e vërtetë, besimet dhe sjelljet e imamëve. Ju flitni tepër për karakteret e tyre, për zemërgjerësinë dhe mrekullitë e tyre, por ku janë librat për ta? Ju absorboni mrekullitë e tyre edhe në ditët e lindjes së tyre ose në ditët e vdekjes së tyre organizoni kremte dhe rituale të pikëllimit. Ku janë fjalimet për shiitët e magjepsur me Aliun, të cilat do të thonin se kush ka qenë Aliu e kush ka qenë Fatimeja, si kanë jetuar fëmijët e tyre dhe si kanë menduar, çfarë kanë bërë dhe çka kanë thënë?

Njerëzit tanë të cilët e kalojnë jetën besnikë ndaj evlijave (dijetarëve) shiitë dhe të cilët qajnë për vështirësitë me të cilat janë ballafaquar, të cilët u shërbejnë me muaj dhe me vite të tëra, të cilët lavdërojnë emrin e tyre, shpenzojnë paratë, shprehin lojalitetin dhe durimin ndaj tyre, meritojnë që të dinë jetën e vërtetë dhe do të duhej të shërbenin si shembuj për çdo individ. Jeta e tyre, mendimet, fjalët, heshtjet, liritë, internimet, dënimet, dhunimet, do të duhej të zgjonin vetëdijen, t’u japin jetë, dëlirësi dhe humanitet njerëzve. Mirëpo njerëzit i njohin vetëm sipas numrit të tyre (që d.t.th. Imami i gjashtë, i shtati, etj...).

Nëse njeriut të thjeshtë i këputet shpirti pas Imam Husejnit dhe në përvjetorin e vdekjes së tij (Ashura), i mëshon kokës së vet me shpatë e aq më tepër nëse me kënaqësi duron dhembjen, ndërsa ende Imam Husejnin e njeh në një mënyrë të

shtrembëruar dhe gabimisht e kupton Qerbelanë, kush është fajtor? As ky njeri e as kjo grua nuk dinë asnjë rresht të fjalëve të tyre. Askush prej tyre nuk ka lexuar asnjë rresht për jetën e tyre. Ata mund ta kujtojnë Fatimenë vetëm në momentin kur ajo është sulmuar para shtëpisë së vet, ndërsa Zejneben nga momenti kur ajo braktisë tendën, me qëllim që t'u bashkohet trupave të të persekutuarve dhe të munduarve. Ata e njohin vetëm nga mëngjesi deri në mesditën e Ditës së Ashures, e pastaj e humbin.

Kuptimi i tyre për Zejneben shuhet me ditën kur puna e saj dhe autorizimi i madh, amaneti i Husejnit pikërisht fillojnë.

Njohuria për Zejneben ndërpritet këtu. Atëherë, kush është përgjegjës?

Dhe kështu, vajzat dhe djemtë e arsimuar dhe objektivë, e vlerësojnë situatën dhe thonë: “Çfarë është dobia nga kjo fe e qarjes dhe vajtimit? Çfarë mund të bëjë feja e tillë?”

Çfarë filli nga gjithë ky shqetësim, dashuri, vajtim dhe këputje shpirtërore për Husejnin, Fatimenë dhe Zejneben, krijohet për popullin e prapambetur e të robëruar të cilit i nevojiten vetëdija dhe pajtimi që ta eliminojnë persekutimin dhe të gjurmojnë pas lirisë.

“Çfarë dhembje” kjo “fe e pendimit”, këto “plagë të vjetra” “vajtim historik dhe mallkim” u shërojnë këtyre grave të kufizuara dhe të paarsimuara, të cilat dëshirojnë lirinë dhe përcaktimet e tyre të qarta. A thua së paku një arrin deri në thelbin e problemit me eliminimin e dashurisë dhe të urrejtjes. Njerëzit janë të preokupuar me ndjenjat të cilat në vendet e huaja kanë kaluar para shumë shekujve? Ato kanë të bëjnë me jetën e kaluar në mesin e të huajve. Ata nuk dinë për përndjekjet.

Ata nuk i kanë ndier zinxhirët e dhunës rreth qafës, e as dhunën e cila, kur të vërsulet në hijen e tyre njerëzore u shkakton dhembje! Ata asnjëherë nuk janë tërbuar, e as që janë skuqur kur

u kanë rënë ndër mend zinxhirët që Hilafeti ditëve të shkuara i varte në qafën e njeriut të sëmurë.

Ata nuk i kanë ngritur duart e tyre dhe nuk kanë qëlluar me thika në kokat e tyre derisa të humbnin vetëdijen.

Ata nuk i kanë parë kur u kthehej vetëdija, kur zemrat e tyre vdesin, kur mëkatet e tyre bëhen të pastra, kur çdo përgjegjësi bie nga shpina e tyre, kur ata mashtrojnë edhe peshojat e Drejtësisë Hyjnore dhe kur merren me idealin vetjak për jetën pas vdekjes.

“Rezultati po, kur kanë bërë mjaft vepra të fëlliqura që të mund të barazohen me yjet në qiell, me shkumën e valëve të detit dhe me rërën e shkretëtirës, me pak kirurgji, duke qëlluar me thikat e veta mbi kokat e tyre, ata tërësisht e ndryshojnë gjendjen e tyre dhe bëhen të pagabueshëm dhe jomëkatarë, ashtu siç kanë qenë në momentin kur janë lindur nga mitrat e nënave të veta, aq sa edhe vetë Zoti u ka borxh diçka”.

Nëse njerëzit besojnë se dobishmëria e miqësisë së tyre ndaj Aliut dhe besimi i tyre në shenjtërinë e Aliut do të rezultojnë në një reaksion kimik dhe acidor i cili është në pajtim me Kur'anin:

“All-llahu veprat e tyre të shëmtuara do t’i shndërrojë në të mira”. (Furkân, 70)

Me fjalë të tjera, shpirti tregon se cilat vepra të kësaj bote do ta ndryshojnë thelbin e tyre në botën tjetër dhe do të marrin formën e veprave të mira, atëherë kush është përgjegjës?

Nëse Imamati dhe shenjtëria e Aliut, e cila shekuj me radhë pati forcën e lëvizjes e cila digjet nga dashuria për drejtësinë, duke kërkuar lirinë dhe shpirtin luftarak, u janë kundërvënë persekutimeve dhe institucioneve despotike, dhe nëse kjo lëvizje mund t’i lirojë njerëzit e zgjuar dhe të vetëdijshëm, t’u japë lirinë, drejtësinë, dëlirësinë, pavarësinë dhe nxitjen, dhe nëse e gjithë kjo mund t’i ndryshojë në mënyrë të njëjtë, kolektivisht apo individualisht, nëse lëvizja mund të sublimojë një udhëheqje intelektuale-revolucionare e cila lufton kundër klasave dhe i jep jetë dhe vetëdije shoqërisë, ndërsa ata në këtë nuk kanë sinjalizuar, atëherë kush është përgjegjës?

Nëse premtimet dhe obligimet e etërve tanë ndaj kësaj familjeje nuk kanë patur kurrfarë ndikimi në të menduarit e tyre, në kohën e tyre, në jetën dhe shoqërinë e tyre, dhe nëse djemtë e tyre, duke e vërejtur këtë mosefikasitet mbeten të shkëputur nga premtimet dhe lidhjet e tyre me këtë fe dhe me këtë familje, atëherë kush është përgjegjës?!

ÇKA U MUNGON?

Familja e Aliut: Intelktualët ballë për ballë popullit

A thua kjo familje s'ka ndikim, apo ndoshta esenca qëndron në atë që intelektualët dhe gjeneratat tona të reja janë në njimtim? Apo ndoshta etërit dhe nënat tona kanë dështuar në përgjegjësinë e tyre? Aliu paraqet manifestimin më të lartë të të vërtetës dhe të shkollës më përparimtare të mendimit, e cila kurdo qoftë ka fituar formën e njeriut. Kjo nuk është legjendë.

Kjo është realitet njerëzor, apo do të duhej të jetë nga ajo që mund të jetë, por nuk është.

Edhe gruaja e tij Fatimeja është shembull i përkryer i një gruaje ideale, çfarë do të duhej të jetë, por asnjëra nuk u bë e tillë. Husejni dhe Zejnebja, motër e vëlla, të cilët kanë bërë një revolucion rrënjësor në historinë e njerëzimit, lirisë, japin ndjenjën e nderit kurse përbuzin despotizmin dhe persekutimin.

Shtëpia e Aliut është si Qabeja në të cilën jetojnë fëmijët e Ibrahimit dhe pasardhësit. Qabeja është shenjë, simbol dhe realitet. Është e ndërtuar prej gurëve të cilët duken sikur të ishin qenie njerëzore. Qabeja është vendrotullim vetëm për muslimanët, ndërsa shtëpia e Aliut është vendtubim i të gjitha zemrave të cilat e kuptojnë bukurinë, e njohin dinjitetin njerëzor, të lirisë, të të vërtetës, dashurisë, besnikërisë, forcës, trimëron xhihadin dhe flijohet që të mbrojnë jetën dhe lirinë e njerëzve.

Nga pikëpamja tjetër, në një vazhdimësi të mprehtë dhe konfuze të historisë, mes pallateve, me mbretërit, duke patur parasysh se historia vazhdimisht frymon me frymën e tyre: kultura, civilizimi, religjioni, mendimi, shkenca dhe arti janë kthyer mbrapsht. Mendjemprehtët tanë lojalë, ata që janë pasues të të pastërtës dhe të cilët e kishin njohur këtë familje, të palumtur dhe të qetë, vazhdimisht kanë qenë viktimat të persekutimit dhe mashtrimit. Populli ynë me lidhje të përhershme u lidh me ta. I gjithë besimi i tyre, gjakimi, mendimi dhe të gjitha ndjenjat u ishin përkushtuar atyre. Tash i adhurojnë nëpërmjet gjuhës së tyre dhe mjetet e dëshmisë së tyre e vërtetojnë atë. Zemrat e tyre rrahin për ta. Sytë lotojnë nga pikëllimi i tyre. E flijojnë veten dhe çdo gjë që kanë përpara. Ata nuk kursejnë asgjë.

Vëreni këta të varfëruar, njerëz të uritur, të cilët i shprehin ndjenjat dhe besimin e tyre që kanë për çdo anëtar të kësaj familjeje të dashur. Çfarë nuk kanë bërë, dhe çfarë nuk do të bënin për to? Shpenzimi i parave shpeshherë me një qartësi të madhe shpreh fuqinë e besimit dhe besnikërinë. Le të bëjmë një llogari të përgjithshme për të gjitha kohët, dhuratat dhe paratë që njerëzit i kanë shpenzuar për këtë familje. Edhe sot e kësaj dite, atje ku është fuqizuar materialiteti, besimi është dobësuar, kurse të mirat materiale kanë tërhequr zemrat, ndërsa shohim se varfëria është aq shumë e përhapur ndërmjet njerëzve, ashtu që problemi i ujit dhe i ushqimit të tyre, qumështit për fëmijë dhe ilaçet për spitale janë gjërat thelbësore për jetën e tyre, prapëseprapë, në çfarëdo kohe qoftë dhe nën çfarëdo kushtesh që kanë të bëjnë me këtë familje, shohim se për nder të tyre mbahen mbi një milion kremte.

Ekzistojnë mbi 150000 mulla të cilët bëjnë shpjegimin e ceremonive fetare të kongregacionit krahas konferencierëve të atyre lutjeve. Ekzistojnë mbi 700000 sejjidë

(pasardhës të familjes së Të Dërguarit) të cilët kuvendojnë nëpër ceremonitë e të vajtuarit me ata të cilët kremtojnë dhe të përmalluarit, obligim i të cilëve është që t'i ripërtërijnë kujtimet ndaj kësaj familjeje. Sa shumë është shpenzuar në ndërtimin e Husejnijave (godina për ritualet kushtuar Imam Husejnit), teqeve (godina ku ekspozohen pjesë të lakmisë), hajateve (klube të fqinjve ku mblidhen të rinj për shkak të formimit të grupeve për pjesëmarrje në ritualet fetare), dasteve (emër i përgjithshëm për grupet, ajo që dhurohet për ritualet, vajtimet dhe ushqimin), ajo që jepet në emër të tatimit (humsit), pjesëmarrja e udhëheqësve fetarë, ajo e shpenzuar në vepra të mira dhe ndihmë njerëzve të varfër, janë jashtë llogaritjes. Kjo është veçanërisht me rëndësi kur dimë se ky është një prej vendeve ekonomikisht të prapambetura. Prodhimtaria për kokë të banorit është minimale.

Nëse i kushtojmë kujdes të veçantë dallimit të madh klasor që ekziston në shoqëritë islame, do të shohim se më se gjysma e kapitalit të vendit gjendet në duart e disa mijë njerëzve. Do të shohim se dy të tretat e gjithë asaj që ekziston gjenden në disponim të 10 përqindëshit të popullatës. Do të shohim se ndryshe nga e kaluara, kapitali i marrë nga pronarët e mëparshëm e ish-tregtarët ka kaluar në duart e kapitalistëve të rinj, industrialistëve të rinj, kompanive bashkëkohore borgjeze, dhe ndërmjetësve të cilët shesin mall të huaj ose vetë prodhojnë prodhime të reja.

Do të shohim se paratë janë shmangur nga duart e tyre dhe se e kanë ndërruar vendin e vet prej depove fshatare, prej shitoreve të tregtarëve të vjetër, prej duarve të zanatçinjve lokalë, prej prodhimitarisë profesionale dhe profesioneve klasike, në bankat, bursat, në kompanitë e huaja, agjencitë, distribuesve, kontratë - lidhësve dhe fabrikave. Kjo klasë e re, grup i posaçëformuar, karakterizohet me modernizimin. Ajo frymëzohet nga Perëndimi. Pjesëtarët e saj nuk janë religjiozë. Nëse ndonjë eventualisht ka shfaqur ndjenjë apo simpati ndaj religjionit, ai që moti është fshirë. Luksi, solemnitetet, ngjarjet sezonale, pretencioziteti dhe ajo që është e huaj, dominojnë në veprimtarinë e tyre. E gjithë kjo duke ia shtuar edhe Islamin e tyre, sipas fjalëve të Sejjid Kutubit, është Islami Amerikan.

Njerëzit të cilët e pasojnë fenë pa përgjegjësi, pa dhënie, pa mund, më së shpeshti japin mendimet dhe i shprehin sugjerimet e tyre pa ndikimin apo investimin e çfarëdo gjëje qoftë. Intelktualët bëhen qenie të cilat nuk shpenzojnë paratë. Vajzat e reja dhe djemtë e rinj qëmoti organizojnë "Place" - ahengjet, vallëzimet në Zvicër, Paris, Angli, Amerikë e Austri. Ata janë jashtëzakonisht zemërgjerë në punët e këtilla.

Ata dhe bashkëshortet e tyre një apo dy herë në vit udhëtojnë në botën e jashtme me portofolet të mbushur plot bankënota.

Në shtëpitë e mallrave në "Mulen Ruzh" ata i fusin të hollat e tyre në xhepat e kapitalistëve, njerëz të mençur dhe "mjelës" të parave.

Ata s'janë asgjë tjetër pos lopë të zbutura që dilerët batakçinj i shohin si "gomarë" me para të cilët vijnë nga vendet e prapambetura.

Ata e plasojnë pasurinë e vet në dekolitetë e valltareve të shtrenjta. Të pasurit shkapërderdhen e më vonë kthehen në vendin e vet, derisa përsëri nuk mbledhin paratë e mjaftueshme që përsëri të shkojnë atje ku sërish do të milen.

Ata këtë e bëjnë në mënyrë shumë të natyrshme, pa kurrfarë gabimi apo lajthitjeje, e aq më tepër duke e mbajtur drejt dhe lart kokën e tyre. Me rrena i sjellin njerëzit në rreth. Ata gjithashtu i obligojnë njerëzit. Ata gjithë këtë e emërtojnë me termet progres, jetesë bashkëkohore dhe shenjë e civilizimit.

Gjatë kësaj kohe tregtari i vogël ose fshatari përgatiten për haxhxin e tyre në Mekke, pas jetës së mbushur me punë, vështirësi dhe krijim. Ai shkon sipas parimit se kjo është gjëja e vetme në jetën e tij e cila njëkohësisht është kohë e pushimit si dhe e kënaqësisë, udhëtimit “tour”, shkuarjes në vendet e jashtme dhe e njohjes me shtetet e huaja. Ai do të shohë botën dhe do ta ripërtërijë fenë e vet, botëkuptimet e veta dhe unitetin me historinë vetjake. Ai bashkohet me kulturën e vet. Ai ia bën haxhxin popullit të vet të dashur. Ai fillon t’i njohë mbeturinat e civilizimit të vet. Sheh artin që është i lidhur me te.

Krahas vërtetësisë së dashurisë së tij, dëshirave dhe lakmisë së shpirtit të tij, ndjenjave dhe nevojave të tij dhe tekefundit obligimit të përcaktimit të tij fetar, ai mendon ta realizojë haxhxin. Merr 700 dollarë. Për avio-biletin duhet të paguajë 400 dollarë, kurse pjesën e mbetur të parave e shfrytëzon për nevojat e tij personale atje si dhe për dhuratat që i dërgon në shtëpi.

Paratë që i harxhon atje janë ato për marrjen e tendës apo për autobus dhe të blejë ushqim për disa ditë.

Shuma e gjithë kësaj nuk arrin deri te shpenzimet e zonjës apo zotëriut për... një natë, shampanjën në “Lido-në”, kavijarin apo kafjallin në hotelin e “Xhorxhit të pestë”.

Aq më tepër, shpenzimet e tregtarit të vogël apo të fshatarit janë edhe më të vogla.

Kur mendimet e këtij pseudo-intelektuali, i cili kinse kupton kuptimin thelbësor të gjërave, e këtij njeriu gati se të rilindur (në aspektin financiar) i cili ka vizion të gjerë dhe portofol krejtësisht të ri, kthehen nga tregtari i vogël apo fshatari, të cilit i mungojnë shkëlqimi dhe dinakëria, të gjitha ndjenjat njerëzore të këtij “zotëriu”, dituria e tij e vlefshme, percepticioni klasor, ndjenja që ka për vendin e vet, mirëkuptimi që e ndien për shoqërinë, krenaria e tij kombëtare, informacionet e tij ekonomike, idetë e tij përparimtare dhe mbeturinat e tij si të intelektualit, përnjëherë shpërthejnë me zemërkeqësi të atillë, ashtu që nuk do të mund ta ndalte as Çe Gevara.

Shohim se me ndryshimet në këtë klasë specifike, krahas varfërisë së përgjithshme ekonomike, banorët e qyteteve dhe fshatrave varfërohen, të ngujuar nga pesimizmi dhe uria, dhe se pronarët e vegjël të tokave dhe tregtarët bëhen të dobët dhe të zënë ngusht para rritjes së klasave të reja. Shumica e tyre mbeten në klasën e njëjtë. Pakica e ndërrojnë klasën dhe kalojnë në të renë. Ne vërejmë vetëm dy grupe. Tipat bashkëkohorë dhe tradicionalë, ata që u janë besnikë besimeve të tyre dhe ceremonive fetare. Ata në përgjithësi janë pjesë të këtyre dy grupeve. Edhe përsikaj këtyre ndryshimeve identike dhe ndryshimeve të dukshme shoqërore-ekonomike, besnikët në mënyrë të qetë mbeten në klasën e njëjtë krahas disa ndryshimeve ekonomike ngaqë, në të kundërtën, janë të detyruar në dërrmim e rraskapitje.

Fuqia e fesë në të cilën ata marrin pjesë, dhe të dalat e mëdha që grumbullohen gjatë ceremonive apo inaugurimeve të vendtakimeve apo objekteve për nevojat fetare, të

gjitha këto janë shenja dhe fakte se lidhshmëria e shpirtit të popullit tonë me Pejgamberin dhe familjen e Aliut është jashtëzakonisht e fortë dhe e thellë. Kjo dëshmon se deri në çfarë mase janë të fortë besimi dhe lojaliteti i tyre.

Pas shqyrtimit të këtyre gjërave pyetja se: “Kush është përgjegjës”, është ajo që papritmas bie në kokën tuaj si çekiç i farkëtarit.

Personi i cili deri më tani përcolli problemin dhe me anë të hulumtimit të hollësishëm logjik ndriçoi në mënyrë të qartë të gjitha aspektet e problemit, i cili analizoi hap pas hapi dhe u bind se çdo gjë është e drejtë, merr qëndrim të lakmueshëm ndaj Islamit dhe shiizmit.

Islami

Islami, shkolla e fundit historiko-fetare e mendimit dhe më e përsosura, Muhammedi, Kur’ani, Pasuesit dhe historitë e tyre janë modele të jetës, të pastërtisë dhe civilizimit.

Ata miratojnë rregullat, progresin, fuqinë dhe kulturën në shoqëri.

Shiizmi

Shiizmi, religjioni i Imamatit dhe i të vërtetës, i pasuesve të Aliut dhe fëmijëve të tij, ka patur histori të mbushur me xhihad. Besimtarët e tij shprehin qëndresën. Janë të frymëzuar prej lirisë dhe drejtësisë.

Për despotët dhe ata që kanë paragjykime, ata janë flakë e papranuar. Ata i janë përshtatur rrugës.

Janë të lidhur për thelbin e të vërtetës, pasuesit e tij janë armiq të të gjithë asaj që fsheh të vërtetën.

Ata janë armiq të politikës që e degradon njeriun në shkallë të skllavit. Ata janë armiq të shfrytëzimit ekonomik dhe despotizmit shpirtëror. Që ta shqyrtojë problemin nga aspekti tjetër, populli ynë, me besim të zjarrtë, duke u shkrirë nga dashuria, më shumë nga vetë besimi fetar, me të vërtetën në mendime, ia afron dashurinë e vet kësaj familjeje.

Emrat e tyre ia lartësojnë shpirtin. Vetë parafytyrimi i tyre bën që gjaku të vlijë në damarët e tij. Në dëshirën e zjarrtë të tij për vetëflijim, gjaku i pastër rrjedh nga ata.

Janë të gatshëm të martirizohen për hir të dashurisë ndaj tyre. Qajnë me dhembje nga vuajtjet e tyre. Janë plot pikëllim që s'kanë qenë të pranishëm atë ditë të përgjakshme të Ashures. Lotët e përgjakur rrjedhin. Disa herë, si të çmendur, nxjerrin shpatat e tyre dhe vringëllojnë me to mbi kokat e veta. Vajtojnë gjatë tërë vitit. Pikëllimi i tyre është i vërtetë. Gjatë tërë vitit mendojnë për ata që kanë shkuar para tyre - të përmbushur. Plot mburrje për pozitën e tyre dhe pëshkrimin e emrave të tyre, të bashkuar si dashnorë, të veshur në zi prej koke gjer më thembër, prej njërit skaj deri në skajin tjetër, të përmbytur në lot e dhembje. Ata vuajnë me tërë qenien e tyre që të luajnë me jetën e vet. Dashuria e tyre shkakton etjen, lodhjen, vuajtjen dhe më në fund i shkatërron.

Ndërkaq, nga pikëpamja tjetër, mendimtarët tanë të arsimuar janë njerëz të ndieshëm, të zgjuar, të vetëdijshëm për fatin e botës dhe për fatin e shoqërisë së vet. Janë të afërt me shpirtin dhe lëvizjen e kohës. Kërkesave të tyre që janë në kohë të duhur, u mungon besimi i zjarrtë.

Gjurmojnë mendimet revolucionare. Mendojnë për lirinë, barabarësinë dhe vetëdijen e njerëzve. Tentojnë që të inicojnë ndjenjat, lëvizjen, përgjegjësinë dhe vetëdijen midis njerëzve të tyre. Ata shohin popullin e vet dhe fenë e Husejnit, Zejnebes, drejtësinë, Imamatin, fuqinë, teologjinë, xhihadin, keqtrajtimin, persekutimin, Qerbelanë.... dhe habiten...!

Pse nuk ekzistojnë gjurmët kur çdo gjë nga kjo mund t'u japë jetë, vetëdije, entuziazëm dhe trimërim atyre që u janë besnikë këtyre ideve të cilat janë të vërsuara me jetë dhe liri. Pse këto trajta besnike, rrënjët e të cilave shtrihen në madhësitinë e njerëzimit, nuk japin fryt.

Atëherë, kush është përgjegjës? Me një fjalë - dijetarët.

Ata janë që Aliun doemos duhej ta bënë të kuptueshëm. Ata janë të cilët doemos u desht t'i studiojnë mendimet e Aliut.

Në Islam, dijetarët janë njerëz të mençur që nuk garantojnë asgjë. Ata nuk kanë karrocë të mbushur me dituri. Shkenca nuk përbëhet prej qindra copave të të dhënave dhe diturive.

Në zemrat e tyre ekziston shenja e dritës, Dritës Hyjnore.

Kjo s'është çështje e shkencës Hyjnore, e arsimit apo e gnosticizmit. Kjo gjithashtu nuk është kimi, fizikë, histori, gjeografi, jurisprudencë, s'janë parimet, filozofia apo logjika.

Ato janë njohuri shkencore të të gjitha llojeve.

Shkenca ndriçohet nga drita kur njohuria për të sjell përgjegjësinë, dituritë drejtuese, shkencën e ideve. Në Kur'an kjo është emërtuar me termin jurisprudencë, pos sot njihet si "Shkencë e rregullave të Ligjit Hyjnor dhe e gjërave që u takojnë". Kjo shkencë nuk guxon të mbetet në errësi apo me të. Aq më parë, ndriçon hapësirën dhe shkatërron errësinë. Rrëfen rrugën.

Ky s'është arsimtari i rëndomtë i studentëve, dijetari i zgjedhur. Ky është mësues i popullit. Dituria e tij s'është platonike, akademike, kjo është dituri nga urdhri i Të dërguarit. Ata janë ata njerëz të ditur të cilët do të jenë trashëgimtarë të Pejgamberisë.

"Dituria e të diturve" është lloj i forcës, "Dituri e dritës" është udhëheqësi. Dijetari i arsimuar është intelektual me vizion të qartë. Intelektualët duhet të jenë mendimtarë të cilët ndjejnë përgjegjësi kur i shprehin mendimet e veta lidhur me besimet e tyre personale apo besimet e popujve të tyre. Aq më tepër, përgjegjësia e dijetarëve shiitë është edhe më e rëndësishme dhe më e qartë. Ai është i besuari i Imamit.

Me diturinë e tij, ai pranon përgjegjësinë e Imamatit, ndërsa Imamati sjell me vete përgjegjësinë e të dërguarve.

Shiiti i arsimuar është i autorizuari i Imamit. Ai mbledh tatimet fetare në emër të Imamit të Dymbëdhjetë. Një nga përgjegjësitë e tij kryesore është që t'ua shpjegojë njerëzve se kush është Imam. Kush kanë qenë imamët dhe çfarë kanë menduar ata? Çka kanë thënë? Çka kanë bërë? Si kanë jetuar?

Çfarë roli kanë patur në histori? Çfarë ka qenë shkolla e tyre e mendimit? Kundër cilit mendim, cilit veprim qëllimkeq, cilit urdhër dhe pushtet kanë jetuar dhe i kanë bërë rezistencë?

Dhe nëse shohim se këto mendime nuk i janë ofruar popullit, nuk janë të shkruara në gjuhën e tij, nëse shohim numrin e librave dedikuar artistëve të filmit evropian, e nga ana tjetër nuk ka libra për të gjithë të shenjtit shiitë, atëherë përgjegjësia është e dijetarëve.

Ç'TË BËHET?

Aliu zgjeron lirinë. Njerëzit e duan Aliun, mirëpo intelektualët e rinj janë të vetëdijshëm për dobësitë dhe dështimet e pasuesve të Aliut. Shkaku kryesor i kësaj kundërtie është “mospërfshirja e njohurive”. Njihet ajo që ka vlerë. Dashuria dhe besimi s’kanë vlerë nëse u paraprijnë njohurive, zgjedhjes apo pranimit. Në Kur’an është shkruar por s’është kuptuar, nuk dallon nga libri i pashkruar apo fletorja e zbrazët.

Mirëpo pasuesve të vet u ofron vetëdije, madhështi, dëlirësi dhe liri atëherë kur ta kuptojnë kush është ai. Kur libri lexohet në gjuhën tonë e cila nuk thekson qartë karakterin e tij, kur libri me bisedat e tij nuk i është dhënë popullit të tij të etshëm, çfarë kënaqësie mund të ketë nga dashuria ndaj tij, nga lavdërimi dhe glorifikimi i tij?

Dashuria dhe feja ndjekin njohjen e diçkaje. Kjo është ajo që shqetëson shpirtin dhe e lartëson popullin. Për këtë arsye fytyra e Fatimesë ka mbetur e panjohur pas lavdërimit, glorifikimit, vajtimit dhe pikëllimit të përhershëm të pasuesve të saj.

Në shoqërinë iraniane dhe në shoqëritë tjera muslimane, ekzistojnë tri lloje të grave. Njëri është lloji i gruas tradicionale. Tjetri është lloji i gruas së re me dukje evropiane, e cila pikërisht tani ka filluar të paraqitet dhe të prezantohet.

Lloji i tretë është lloji i Fatimesë i cili në kurrfarë rasti nuk ka ngjashmëri me llojin e gruas tradicionale. Lloji i gruas tradicionale i cili është formësuar në mendimet e atyre që i janë besnikë fesë në shoqërinë tonë, është larg nga lloji i Fatimesë aq sa është larg lloji i Fatimesë nga gruaja moderne. Realiteti me të cilin sot ballafaqohemi në botë, në Lindje, e veçan në shoqërinë islame dhe iraniane, kundërthëniet të cilat janë paraqitur, gjendjet e krizave, ndryshimet, burojnë nga shkatërrimi i vlerave njerëzore. Kjo buron nga krijimi i shqetësimit jashtëzakonisht të fuqishëm i cili ndikon në mënyrën e sjelljes së shoqërisë dhe në mënyrën e mendimit të saj. Parimisht, forma e ndryshueshme njerëzore rezultoi me krijimin e tipit të veçantë të intelektualëve, mashkullit dhe femrës së arsimuar, modernistëve, të cilët janë në kontradiktë me mashkullin apo gruan tradicionale. Kjo kontradiktë domosdo duhej të paraqitet. Nuk pati individ mjaft të fuqishëm që do ta ndalonte këtë. Ishte ky kompulsion të cilin nuk arriti ta ndalë asnjë fuqi.

Këtë nuk e themi me qëllim që ta pohojmë apo mohojmë këtë ndryshim. Kjo nuk është në suazat e këtij diskutimi.

Ne, pikë së pari thirremi në ndryshimet në shoqëri, në ndryshimet në mënyrën e të veshurit të njeriut, në ndryshimet në mendimet e tij, në mënyrën e tij të jetesës dhe orientimin e tij jetësor. Gratë, gjithashtu i përcjellin këto ndryshime. Është e pamundur që ato të mbeten në modelin e tyre tradicional.

Në gjeneratat e mëparshme, djali ka qenë i paracaktuar që saktësisht t’i përshtatet modelit të babait të tij. Babai i tij s’ka patur frikë apo ide se djali i tij do të mund të ishte më ndryshe se ai. Ndërmjet tyre nuk ka ekzistuar dallimi.

Ka patur ndjenja dhe lidhje aq të forta ndërmjet tyre, kështu që kurrfarë dyshimi apo hamendjeje s’ka pasur mundësi të hetohet në bisedat e tyre.

Por sot nuk është ashtu. Njëra nga veçoritë e gjeneratës, qoftë në Lindje apo Perëndim, është distanca mes dy gjeneratave. Nga aspekti i “matjes kalendarike” largësia e tyre është tridhjetë vjet mirëpo nga aspekti i kohës shoqërore, ajo largësi është tridhjet shekuj.

Dje shoqëria ka qenë e përhershme.

Virtytet dhe vlerat shoqërore kanë qenë të papërshtatshme për ndryshime. Në periudhën e 100, 200, 300 vjetëve asgjë s’ka ndryshuar. Bazat e shoqërisë, format e prodhimit dhe të ndarjes, lloji i harxhimeve, marrëdhëniet shoqërore, qeverisja, lloji i zgjerimit fetar, ceremonitë fetare, krijimtaria, vlerat negative dhe pozitive, arti, letërsia, gjuha dhe të gjitha gjërat tjera kanë qenë të njëjta si në kohën e babait ashtu edhe në kohën e gjyshit e po ashtu edhe në kohën e fëmijëve dhe nipërve e mbesave të tyre.

Vlera dhe jvlera

Në botët e tilla të përziera dhe në shoqëritë e mbyllura, ku koha shoqërore mbetet e pandryshuar, burrat dhe gratë janë tipa të pandryshueshëm. Është më se e natyrshme që bija të jetë kopje besnike e nënës së vet. Edhe nëse ekziston çfarëdo qoftë dallimi ndërmjet mënyrës së të menduarit të nënës dhe bijës, ai ka të bëjë me gjëra të thjeshta të jetës së përditshme, apo paraqitet si rezultat i moskuptimeve të përditshme. Por nëse rrënjët e tij janë në dallimin ndërmjet të ndaluarës dhe etikës së devijuar personale, kjo do të mund të ishte diç me të cilën pajtohen të gjitha grupet dhe tipet shoqërore.

Ata po ashtu të gjithë pajtohen dhe i pranojnë çështjet të cilat kanë të bëjnë me korrupsionin. Nuk ndodh që njëri grup ta mendojë këtë apo atë punë si të drejtë, përderisa grupi tjetër mendon se edhe vetë përshtetimi i saj është një devijim, siç është rasti tani. Por sot, në botën bashkëkohore, një femër e padevijuar, e padejeneruar, bën distancimin mes vete dhe nënës së saj. Ato për njëra-tjetrën janë krejtësisht të huaja. Dallimi në moshë prej 19, 20 apo 30 vjetëve i ndan në dy qenie të largëta, dy qenie njerëzore besnike dy cikleve të ndryshme shoqërore, të lidhura për dy histori, dy kultura, dy gjuhë, dy vizione dhe dy jetë. Qëndrimi i tyre është i tillë që vetëm adresa e vendbanimit të tyre është e njëjtë.

Në format e jashtme shoqërore shohim po të njëjtën kontradiktë dhe largësinë historike mes dy gjeneratave, dy tipe të përceptimit. Ashtu siç shohim një kope të deleve duke kullotur nëpër rrugët e asfaltuara të Teheranit, me bariun i cili mjel delen para blerësit, banorit të qytetit kryesor, derisa njëkohësisht qumështi i pasterizuar mund të blihet në shitore. Apo shohim devenë pranë sport-tipit të “Jaguarit” me ndërrues automatik të shpejtësive. Distanca është e njëjtë si ajo që bëri ndarjen e Kabilit dhe Abilit (Kainit dhe Avelit) nga era elektronike dhe automobilat.

Shohim kështu nënën dhe bijën, të ndara, si shëtisin dorë për dorë rrugëve, njëra duke ngrënë akulloren tradicionale iraniane, ndërsa tjera duke përtytur çamçakëzin.

Kur t’i mbledhim këto të dyja, nuk fitohet shuma e përhershme natyrore. Bëhet më se e qartë se nëna fillon vjetët e fundit të jetës së saj. Ajo është e pushtuar dhe e ruajtur nga tradita. Nga ana tjetër, bija e saj sapo i fillon ditët e para të rrugës së vet jetësore.

Është më se evidente se ditët e akullores tradicionale do të mbeten në nënën e ardhshme, mirëpo ajo kurrë nuk do t'i kthehet tipit që han akulloren tradicionale.

Nëna dhe bija eventualisht do të bëhen identike. Distanca në trajtën e kohës shoqërore do të bëhet një. Ky do të jetë raport krejtësisht i njëjtë çfarë nëna e saj e ka patur me gjyshen e saj.

Bija e saj do të bëhet fëmija “i çmueshëm”, kopja e ngjashme me origjinalin. Ndryshimi nga tipi tradicional “i nënës” në tipin e ri “të bijës” është i pashmangshëm. Ballë për ballë realitetit të këtyre (qoftë i vërtetë apo realitet lajthitës, ai është i dukshëm), nismëtarët të cilët mendojnë dhe fillojnë të shkruajnë për këtë dukuri, prekin vetëm kulmin e problemit. Ata nuk kanë ndier fjalimin përbuzës, paditës, shpifjet, hidhërimin, konfliktet, presionin, dënimin, moslejimin. Nuk i kanë ndier zinxhirët dhe prangat rreth qafës së tyre, kurrë nuk kanë klithur nga dhembjet, kurrë s'kanë humbur vetëdijen nga paaftësia.

Përderisa këta vrojtues të ndryshimeve shoqërore pikërisht fillojnë të merren me këto probleme dhe t'i parashikojnë, ato paraqiten. Puna mori fund. Ata bëjnë përpjekje të kota.

Meqë ndryshimet janë të parëndësishme, rezultatet vlejné më pak se zeroja. Fronti i opozitës është përforcuar.

Ata të cilët veprojnë si udhëheqës, të cilët japin shpjegime dhe supozime në emër të fesë, botëkuptimeve, religjionit dhe bamirësisë, po ashtu gabojnë në orvatjet për ruajtjen e çdo forme të trashëguar nga e kaluara.

Ata bëjnë përpjekje ta ruajnë traditën e vjetër dhe zakonet, për të cilat në Kur'an flitet si për “rrëfime nga e kaluara”, “relikte”, “mite nga e kaluara”, “thënie të vjetra”, “rrëfime nga kohët e vjetra”.

Të gjitha këto kanë të bëjnë me traditat, mitet dhe paraardhësit e parë.

Por ata të vjetrën e shohin si sinonim të traditës. Si rezultat i gjithë kësaj, çdo ndryshim duke përfshirë edhe ndryshimin e frizurës dhe të veshmbathjes, e emërtojnë si mosbesim (kufër). Ata gabimisht besojnë se burimet shpirtërore dhe besimi në Islam mund të ruhen vetëm nëpërmjet adhurimit të traditës dhe të çdo gjëje që është e vjetër. Ata largohen nga çdo gjë e re, nga çdo ndryshim dhe çdo rilindje.

Femra, sipas mendimit të tyre, duhet të mbetet e pandryshuar, sepse, thjesht, kjo formë e saj ka ekzistuar në të kaluarën dhe u bë pjesë e traditës shoqërore. Ky mund të jetë shek. XIX, XVII, ose edhe periudha paraislame, por kërkohet që të jetë religjioze dhe islame, prandaj doemos duhet të jetë e ruajtur. Ata e pranojnë këtë qëndrim meqë ai u bë pjesë e mënyrës së tyre të jetesës apo që u përgjigjet interesave të tyre. Ata bëjnë përpjekje që të mbeten të njëjtë dhe i ndalin gjërat nga e kaluara përgjithmonë. Ata thonë se Islami dëshiroi që kjo të bëhet në këtë mënyrë. Religjioni dhe formën. Kështu duhet të mbetet deri në Ditën e gjykimit.

Por vetëdija ndryshon. Çdo gjë ndryshon. Zotëriu X dhe biri i tij ndryshojnë. Mirëpo gruaja duhet ta ruajë formën e saj të pandryshuar. Thënë përgjithësisht, qëndrimi i tyre

është se I dërguari e çimentoit gruan në këtë formë dhe se ajo duhet të ruajë sjelljet të cilat Haxhi Agën (bashkëshortin e vet) e bëjnë të lumtur. Ai e trajtësoi (formësoi).

Mënyra e tillë e të menduarit përpiqet që të na nxjerr jashtë rrugës. Nëse dëshirojmë që t'i ruajmë mënyrat për hir të përvojës sonë personale, shpejtësia marramendëse e vetë kohës do të na kapërcejë. Doemos duhet kuptuar se shkatërrimi, gjithashtu është realitet. Insistimi në ruajtjen e mënyrave të tilla nuk do të japë fryt, sepse shoqëria asnjëherë nuk do të jetë e dëgjueshme. Ajo nuk mund të bëhet e dëgjueshme meqë bëhet fjalë për traditat të cilat nuk janë të përhershme.

Ata përpiqen ta shpjegojnë traditën shoqërore e cila mbijetoi me ndihmën e traditës, në suazat religjioze.

Traditat e vjetra nuk mund të ruhen me dhunë religjioze, ngaqë, po të ishte kjo e mundshme, nënkuptohet se religjioni është vdekatar. Kur i barazojmë religjionin dhe traditën e bëjmë Islamin rojtar të formave shmangëse të jetës dhe shoqërisë. Ne i ngatërrojmë dukuritë kulturore dhe historike me besimet e trashëguara të zbrazëta. Koha kalon dhe lëvizë me nxitim, i ndryshon traditat, format e jetës, marrëdhëniet shoqërore, fenomenet natyrore, historike dhe fenomenet e vjetra si dhe simbolet kulturore.

Gabimisht besojmë se Feja islame është pikërisht ajo traditë sociale.

A thua këto mashtrime të mëdha sot nuk janë të dënuara?

Vallë, a nuk i vërejmë ne me vetë sytë tanë?

Tri metoda të qarta për zgjidhjen e problemeve

Ekzistojnë tri metoda mirë të njohura të zgjidhjes së problemeve.

Konservatorizmi - është qasje të cilën e kanë shfrytëzuar tradicionalistët dhe ruajtësit e traditës. Ai është shfrytëzuar nga ana e udhëheqësit i cili ruante shoqërinë, duke e ruajtur dukurinë me tërë qenien e tij. Duke e njohur gjithë besimkotësinë e shoqërisë, ajo ose ai ende i ruajnë krahas rolit më të rëndësishëm të rojtarit.

Logjika e konservatorit është e këtillë. Në qoftë se i ndryshojmë traditat nga e kaluara, kjo është sikur t'i ndanim rrënjët nga trunghi i drurit. Marrëdhëniet shoqërore që janë ruajtur në këtë traditë janë të lidhura për shoqërinë si gërshetë damarësh. Shoqëria papritmas do të zhytej në vështirësi të dhembshme, që paraqet rrezik të vërtetë.

Pikërisht për këtë, pas revolucionit të madh, mjerimi dhe rrëmuja apo diktatorët rigjallërojnë. Ata janë lidhja dhe kufiri i njëri-tjetrit.

Duke i rrënuar me nxitim rrënjët e dukurive shoqërore, kulturore e tradicionale në mënyrë të shpejtë revolucionare, shkaktojnë që shoqëria të ballafaqohet me zbrazëtitë të përnjëhershme. Rezultatet e kësaj zbrazëtie do të bëhen të dukshme pasi që të shuhet revolucioni.

Metodën revolucionare - e aplikon udhëheqësi i cili pa vetëdije dhe fuqishëm çrrënjos dukuritë, sepse janë të themeluara në besëtytnitë e vjetra të cilat i bëjnë reaksionare dhe të mykura.

Revolucionari konkludon kështu:

Duke i ruajtur traditat e vjetëruara e bëjmë shoqërinë të vjetëruar, duke jetuar në të kaluarën, mbajmë stagnimin. Kështu lideri revolucionar thotë se duhet eliminuar të gjitha llojet e trashëguara nga e kaluara, të cilat si zinxhirë janë lidhur rreth duarve, këmbëve, shpirtrave, mendimeve, vullnetit dhe vizioneve tona. Doemos duhet të shmangemi dhe të ballafaqohemi me të gjitha. Të gjitha lidhjet tona nga e kaluara, të cilat sadopak të ishin despotike, apo të cilat kanë qenë vetëm tradita, duhet të eliminohen. Rregullat e reja do të duhej t'i zëvendësonin.

Në të kundërtën, shoqëria stagnon, mbetet fanatike dhe stagnuese, e lidhur me të kaluarën.

Reformizmi - është metodë të cilën e zbaton individi që beson në ndryshimin gradual të traditës. Individi i tillë vë themelin për ndryshimin gradual të kushteve shoqërore.

Kjo metodë është në mesin e dy metodave tjera.

Mënyra e të menduarit të reformatorit është po aq e dobët si edhe te dy metodat tjera. Ai i qaset mënyrës së tretë, duke besuar se ndryshimet duhet të jenë të qeta dhe graduale.

Kjo metodë e mbron shoqërinë nga traditat stagnuese.

Ndryshimet duhet të jenë veçanërisht graduale me qëllim që funksionet e ndryshme të mos bien ndesh me njëri-tjetrin.

Në qoftë se ndryshimet janë graduale, themelet e asaj shoqërie, mendimet e saj, nuk do të marrin formën revolucionare, por që më parë do të ndryshojnë gjatë periudhës së gjatë kohore.

Programet do të duhej të kenë kuptim me qëllim që të mund të arrinin fundin e tillë. Por, metoda reformiste dhe evolucioni gradual zakonisht ballafaqohen me dukuri të forta negative reaksionare nga ana e armiqve të brendshëm dhe të jashtëm, të

cilët paraqiten brenda periudhës së gjatë që e kërkon kjo metodë. Caku dhe qëllimet gradualisht ndryshojnë. Këto forca ose e ndalojnë ose e shkatërrojnë.

Nëse p.sh. dëshirojmë ta ndryshojmë etikën e rinisë sonë, ose nëse dëshirojmë t'i ndriçojmë mendimet e të gjithë njerëzve, do të duhej të shkatërroheshim para arritjes së qëllimit tonë.

Apo ndoshta, rrethanat e mbrapshta provokuese do të dominon dhe do ta mashtronin shoqërinë duke na paralizuar ne.

Udhëheqësi i cili përpiqet që gradualisht të zbatojë ndryshimet në shoqëri gjatë periudhës relativisht të gjatë, beson se e ka ndryshuar logjikën gjatë hartimit të programeve, por ajo që ai e shpërfill është programi i forcës neutralizuese e cila i kundërshton këto ndryshime.

Kjo forcë nuk lejon përherë kohën për zbatimin e lehtë të ndryshimeve graduale. Faktorët të cilët janë konsideruar si të dorës së dytë, gjurmojnë rastin që të dalin në sipërfaqe.

Atëherë marrëveshja ngadalë fillon t'i këpusë rrënjët dhe rrota e fatit kthehet nga ana tjetër.

Metoda e veçantë e Të Dërguarit e cila buron nga Tradita e Tij

Tradita e Të Dërguarit, aq e rëndësishme në Islam, përbëhet prej fjalëve që i ka thënë, ligjeve që i ka miratuar, sjelljes së tij personale lidhur me veprat e tij, prej gjërave për të cilat ai nuk është lajmëruar, apo gjërave të cilat nuk kanë qenë në kundërshtim me veprimet të cilat ai me të vërtetë i ka bërë gjatë jetës së tij, pa u thënë të tjerëve se edhe ata duhet t'i bëjnë.

Prandaj Tradita e Të Dërguarit janë fjalët dhe sjelljet e tij. Ajo është shndërruar në Ligj të Islamit, i ndarë në dy grupe.

Grupi i parë ka të bëjë me atë që ka ekzistuar para paraqitjes së Islamit, e verifikuar nga ana e të dërguarve (rregulla të verifikuara). Grupi i dytë ka të bëjë me atë që nuk ka ekzistuar para paraqitjes së Islamit, por të cilën Islami e ka konstatuar (rregullat e krijuara).

Ndryshe nga këto dy grupe, të rregullave të verifikuara dhe të krijuara, apo nga fjalët dhe veprat e Të Dërguarit, parimi i grupit të tretë po ashtu mund të vërehet. Sipas bindjes sime, bëhet fjalë për grupin më të ndieshëm. Ajo është metoda të cilin e aplikonte I Dërguari.

I Dërguari ruan formën, thesarin e traditave që ka rrënjët e veta të thella në shoqëri, thesarin në të cilin njerëzit janë mësuar nga gjenerata në gjeneratë, ai i cili në formë krejt të natyrshme është aplikuar, mirëpo ai ndryshon përbërjen, shpirtin, qëllimin dhe përdorimin praktik të kësaj tradite në mënyrë revolucionare, kategorike dhe imediate.

Ai është i frymëzuar me mënyrën e veçantë e cila në luftën shoqërore shërben si udhëheqës i shoqërisë. Pa krijimin e rezultateve negative, por posedimin e së paku një pike të dobët të metodave tjera, metoda e tij përmban karakteristikat pozitive të tri metodave të tjera.

Nëpërmjet zakoneve shoqërore, që i zbatojnë frerët, ai shumë shpejt i arrin qëllimet e veta shoqërore. Metoda e tij është kësaj: Ai e ruan thesarin e traditës shoqërore, mirëpo ndryshon përbërjen e tij të brendshme, atë e cila është ruajtur në mënyrë revolucionare. Ai e shfrytëzon këtë metodë në harmonizimin e dukurive shoqërore.

Ai miraton veprimin dhe metodën që janë model për zgjidhjen e të gjitha problemeve. Kjo metodë mund të aplikohet në rastin e dy problemeve apo dy dukurive të cilat

assesit nuk asocojnë në njëra - tjetrën. Duke e kuptuar rëndësinë e gjithë kësaj, nuk jemi në mundësi që atë tërësisht ta prezentojmë këtu. Vetëm do të kishim mundur që ta konkretizojmë me disa shembuj.

Para Islamit, ekzistonte zakoni i larjes së tërësishme i cili njëkohësisht ishte edhe besim edhe besëtytni. Arabët paraislamikë kanë besuar se kur njeriu ka marrëdhënie seksuale, atëherë ai apo ajo mishërohen në **xhinn** (shpirtrat që popullzojnë tokën) dhe se në këtë mënyrë trupat e tyre do të bëhen të papastër. Derisa nuk do të mund të gjenin ujë që ta lanin tërë trupin, nuk do të mund të liroheshin nga xhinni.

Ta marrim shembullin tjetër, siç është haxhxi në Mekke. Para Islamit ai ka qenë zakoni i arabëve që me plot adhurim të zbret ndaj paraardhësve. Kjo ka qenë mënyra e lavdëruar e idhujtarisë e cila i sillte dobi ekonomike fisit Kurejsh. Gradualisht fitoi fizionominë e tillë nga koha e Ibrahimit. Islami ruan zakonin paraislamik në suazat e kontekstit të traditës së Ibrahimit, meqë edhe haxhilerët paraislamikë e shfrytëzonin si idhull të tyre, duke besuar njëkohësisht se e ndërtoi Ibrahim, miku i Zotit (ka të bëjë me Qa'benë në të cilën gjendeshin idhujt e tyre).

I Dërguari, me vrotimin e tij revolucionar e mori zakonin e haxhilerëve nga fiset idhujtare dhe e shndërroi në një zakon krejt tjetër, i kundërt me qëllimin e tij burimor.

E gjithë kjo është një mendim apo kërcim revolucionar. Si rezultat, populli arab nuk përjetoi as dhembjen as ndarjen, duke iu kthyer kohës së Ibrahimit, si dhe nuk përjetoi humbjen nga refuzimi i përbashkët i vlerave të tyre, as humbjen nga besimet e tyre, por, aq më parë, ata kanë ndier zgjimin dhe pastrimin nga zakonet e tyre të vjetra. Ata lëvizin lehtë nga idhujtaria deri në unitet, përderisa shekujt e historisë ekzistojnë mes tyre. Përnjëherë, në mënyrë më të papritur nga çfarëdo qoftë revolucioni kulturor apo intelektual, shoqëria nuk kupton se e ka braktisur të kaluarën dhe s'është e vetëdijshme për faktin se ndërtimet dhe themelet e adhurimit të idhujve të tyre janë rrënuar. Ky kërcim, kjo metodë shoqërore e gjetur në Traditën e Të Dërguarit, është revolucionare në suazat e zakoneve që ruajnë jo vetëm formën e jashtme, por që ndryshojnë edhe përbërjen. (Kjo d.t.th. se ruan thesarin si element i përhershëm përderisa ndryshon dhe e transformon atë që është e ndërlidhur në përbërjen e tij).

Kështu konservatori, me çfarëdo çmimi dhe çfarëdo qoftë mënyre, përpiqet, deri në kufijtë skajorë të fuqisë së vet, t'i ruajë zakonet e veta, qoftë edhe me kusht të flijimit të vetvetes dhe të të tjerëve. Revolucionari, nga ana tjetër, dëshiron që njëkohësisht gjithë kësaj t'i japë fizionomi të re. Ai dëshiron të rrënojë çdo gjë dhe të kërcejë befas, pa marrë parasysh se a është shoqëria e gatshme apo jo të kërcejë në drejtim të tij dhe të lëvizë prej etape në etapë.

Megjithëkëtë edhe nëse janë në gjendje t'i përballojnë gjithë kësaj, dhe nëse e vetmja alternativë është ajo që e ofron revolucionari, ata doemos duhet të rebelohen, të kthehen drejt diktatoriatit, drejt gjykimeve dhe ekzekutimeve masive publike, të cilat nuk janë të drejtuara vetëm nga individit i cili i kundërshton forcën e popullit, por edhe nga vetë njerëzit.

Reformatori përherë korruptuesit ia jep mundësinë e shkatërrimit. I Dërguari, nëpërmjet metodës së frymëzuar të punës së vet, na e bën me dije se nëse e kemi

kuptuar dhe nëse e kemi aplikuar metodën e tij, e kemi pranuar rrugën më të ndritur dhe më të drejtë.

Intelektuali me vizione të qarta, të cilit i pengojnë zakonet në të cilat nuk është mësuar, tradita e vjetër, kultura e vjetër dhe metamorfozat e pabesueshme në religjion dhe në rregullimin shoqëror, më me dëshirë e pranon urdhrin e Të Dërguarit sesa t'u nënshtrohet paragjykimeve dhe besimeve të cilat datojnë nga e kaluara dhe e vënë në gjumë njeriun. Kjo është metoda nëpërmjet së cilës individit mund të arrijë qëllimet revolucionare pa i bartur në mënyrë të dhunshme të gjitha konkluzionet dhe zakonet e revolucionit, dhe pa u kundërshtuar bazave të fesë dhe vlerave të vjetra shoqërore. Duke vepruar kështu, njeriu nuk tjetërsohet nga njerëzit, e as që për ta bëhet i huaj kështu që njerëzit të kthejnë kokën nga ai duke e paditur, sepse I Dërguari e mori dijeninë nga Zoti dhe kërkoi ndihmë nga çrrënjosja dhe e aplikoi.

Realizmi: Mjet për shërbim të idealizmit

Një nga specifikat në Islam mbështetet në pranimin e dy besimeve që janë identike me te si dhe në pranimin e besimeve të dhunshme në shoqëri.

Ai lejon ekzistimin edhe të besimeve të para edhe të besimeve të tjera. Këtu observimi i Islamit është i veçantë.

Shkollat e mendimit idealist mbështeten në vlerat më të larta në ideologjitë absolute dhe më të dëshirueshme. Refuzohet çdo realitet individual po qe se nuk u përshtatet. Ata s'kanë durim. Ata përgënjeshtrojnë realitetin dhe i gërmojnë rrënjët e hidhërimit. Pezmi, terrori, gjurmimi pas kënaqësive dhe lakmuesit e pasurisë, janë realitetet që ekzistojnë. Idealizmi moral ose religjioz (siç do të thotë Krishterimi), e injoron ose mohon ekzistencën e tyre.

Janë të paditur në çfarëdo qoftë mënyre.

Nga ana tjetër, shkollat e mendimit të cilat mbështeten në realizëm pranojnë çdo gjë si bazë të realizmit. Për shembull sodomia është e pranuar në Angli apo në Krishterim, duke i falënderuar idealizmit religjioz e jo realitetit, shkurorëzimi është ndaluar nga dëshira që të mos shkatërrohet familja dhe nga besimi se bashkëshortësia është lidhje ideale, hyjnore.

Megjithëkëtë, realiteti dallon prej kësaj. Disa qenie individuale njerëzore nuk mund ta ruajnë bashkëshortësinë e parë, hyjnore, dhe t'i mbeten besnikë njëri-tjetrit. Kështu shpeshherë ndodh që qeniet njerëzore të largohen mes vete gjatë jetës. Bëhen të huaj për njëri-tjetrin. Jetojnë së bashku si dy qenie që meritojnë përbuzjen. Ajo që i bashkon s'është dashuria, por litari i ligjit. Ata janë dy individë të dënuar. Ata ndoshta edhe do të ishin të lumtur me ndonjë individ tjetër. Ky është realiteti që ka ekzistuar në të kaluarën, që ekziston sot dhe do të ekzistojë edhe në të ardhmen. Popujt e civilizuar dhe të pacivilizuar, fetarë dhe afetarë e kanë ndier këtë dhe vazhdojnë ta ndiejnë.

Statistika e dëshmon këtë, mirëpo Krishterimi e përgënjeshton realitetin. Ata e vënë në pranga bashkëshortësinë deri në moscenim. Ata e detyrojnë familjen që të mbetet e bashkuar edhe atëherë kur pas dere mbretëron ferri i vërtetë dhe kur familja është bërë

vend i vrasjeve, kurorëshkeljeve dhe përdhosjeve. Dyert e shkurorëzimit janë të mbyllura, por megjithëkëtë janë hapur me mijëra dritare për hyrjen e mashtrimit dhe paudhësive të tjera.

Konkubinatat

Realitetet shoqërore janë të atilla, ashtu që po të mos ua hapim derën ato do të dalin nëpërmjet dritareve.

Ndalimi i shkurorëzimit shkakton paraqitjen e një lloji konkubinati. Kjo nënkupton rastin kur burri, i cili nuk mund të jetojë me gruan e tij të ligjshme, ndahet prej saj, duke mos patur mundësinë që të shkurorëzohet nga ajo.

I njëjtë është rasti edhe me gruan. Ajo nuk mund të fitojë shkurorëzimin por jeton e ndarë nga burri i vet.

Ata jetojnë të ndarë nga njëri-tjetri, me grua apo burrë tjetër. Fëmijët që lindin në situatat e tilla janë natyrorë, por joligjorë. Ata kanë qëndrime dhe komplekse të shtrembëruara. Këta fëmijë më vonë bëhen vrasës të tmerrshëm, ndërsa shpirti i tyre është asocial (joshqëror).

Gruaja dhe bashkëshorti i saj ligjor bëhen të huaj për njëri-tjetrin. Ata i kundërvihen njëri-tjetrit. Vijnë deri në një përfundim të njëjtë. Lidhja e tyre bashkëshortore nuk është vetëm në shtratin bashkëshortor. Ajo nuk mund të vazhdojë. Ata nuk mund të jetojnë as si fqinj. Është më se e natyrshme që të ndahen. Burri e braktisë shtëpinë duke u nisur në kërkimin e gruas për të cilën gjithmonë ka ëndërruar. Dashuria, nevoja për jetë familjare dhe nxitja seksuale, kështu ose ashtu, i ndihmojnë që të realizojë lidhje natyrore. Ata gjejnë banesë dhe jetojnë së bashku.

Jeta e gruas shkon sipas rrjedhës së njëjtë dhe ka fatin e njëjtë. Si rezultat i gjithë kësaj shohim se natyra dhe realiteti ndërtojnë dy familje të reja, dy lloje të pabashkueshme të zëvendësuara me dy lloje të tjera.

Mirëpo ideologjia e krishterë nuk pranon një realitet të tillë. Andaj askush, duke përfshirë këtu atë burrë dhe atë grua, s'është përgjegjës. Ata i mbyllin sytë e tyre me qëllim që të mos shohin. Pasojë e gjithë kësaj është pranimi, thënë me fjalorin juridik, i vatrës së shkatërruar familjare të cilës i mungon ekzistimi i jashtëm. I tërë materiali i saj është shpenzuar në ndërtimin e vatrës tjetër. Ajo është ish-vatra familjare të cilën e dinë si zyrtare dhe i mohojnë këto dy familje të reja natyrore.

Këtu shohim dallimin ndërmjet të drejtës së zakonshme, qytetare dhe religjioze dhe si paraqiten forcat natyrore, realitetet dhe mosmarrëveshjet. Si rezultat i kësaj, familjet të cilat janë të krishtera apo religjioze, realisht nuk ekzistojnë, ndërsa familjet të cilat janë reale dhe të natyrshme konsiderohen si familje të devijuara apo mëkatore.

Krishterimi, duke e përgënjeshtuar këtë realitet, e bën familjen ekzistuese ilegale. Fëmijët të cilët lindin nga kjo bashkësi e konkubinateve, bëhen gjithashtu jashtëligjorë.

Nga aspekti i shoqërisë religjioze, ata janë kriminelë dhe vrasës.

Ata nuk kanë pjesëmarrjen e tyre në të mirat e familjes, e as dëlirësinë e shoqërisë. Shoqëria i konsideron ata mëkatarë. Ndërmjet tyre paraqiten komplekset. Ata vuajnë nga pezmi dhe dhembja që janë tejmase. Ata i hakmerren shoqërisë.

Të gjitha këto krime që paraqiten në Evropë e veçanërisht në Amerikë, nuk ekzistojnë në vendet e prapambetura dhe të pazhvilluara.

Shkaku qëndron në atë se në ato shoqëri perëndimore, edhe pse civilizimi i tyre është i tillë që kanë kulturën, etikën, “mendjet e ushqyera”, lirinë e të menduarit, individualitetin, “shoqërinë dhe religjionin”, ekziston po ashtu diç e bastarduar në këtë gjeneratë që përmbush besimet e tyre dhe i bën që t’i hakmerren shoqërisë në mënyrën më të vrazhdë.

Një anglez ka përpunuar diç që i ka ngjarë harkut dhe shigjetës jashtëzakonisht të vogël. Ai ato i ka përforcuar në kutinë në të cilën kishte radhitur kutizat e cigareve duke i shitur pranë rrugës dhe kinemasë. Ai me shigjetën e hollë e të futur në helm merrte në nishan turmën e njerëzve me ç’rast ajo i verbonte apo i vritte.

Policia assesi nuk mund ta zbulonte vrasësin. Gjurmonte motivin lidhur me të vrarët dhe vrasësin, mirëpo vrasësi s’kishte kurrfarë arsye të veçantë t’i vriste këta njerëz. Ai thjesht i vriste ata sepse ata ishin të pranuar, kurse ai jo.

Vrasja e tillë mund të shpjegohet në pajtim me parimet e shoqërisë. Kjo është pasojë e kompleksit të cilin kisha refuzon ta pranojë duke i mbyllur sytë. Ajo mori vetë pjesë në krijimin e tij. Fatmirësisht, ne ende nuk i kemi parë komplekset e tilla meqë në shoqërinë tonë ekziston shkurorëzimi, bashkësitë jashtëkurorës nuk ekzistojnë, dhe meqë ekziston shkurorëzimi, s’kemi familje që janë “joekzistuese”, familjet nuk janë të obliguara të jetojnë bashkërisht në bazë të të drejtës së zakoneve. Ato nuk lidhen në bazë të detyrimit ligjor.

Fëmija dëshiroi të dalë nga dhoma mirëpo samovari, gjymi i çajit dhe enë të tjera të ndryshme kanë qenë të lëna në rrugë.

Ai i ka mbyllur sytë, duke tentuar që të kalojë. Mendonte se të gjitha pengesat janë zhdukur. Idealizmi është si fëmija që nuk sheh realitetin. Nuk dëshiron ta shohë realitetin. Mbyll sytë para asaj që nuk dëshiron ta shohë. Nëse nuk sheh, mendon se edhe s’ekziston.

Ballë për ballë idealizmit qëndron realizmi. Dishepujt e tij shohin çdo gjë, pa marrë parasysh se është e shëmtuar dhe e pakëndshme, vetëm për shkak të asaj se ka manifestimin e vet të jashtëm.

Ata i pranojnë gjërat, ua falin zemrat e tyre dhe gjejnë besimin, bukurinë, të vërtetën dhe realitetin, vetëm për shkak të asaj që nuk është në harmoni me realitetin ekzistues. I refuzojnë si ideale dhe nëpërmjet këtij refuzimi bëhen jobesimtarë.

Një nga studentët e mi i cili u takonte pseudo të arsimuarve të këtij vendi, nxirrte vetëm një konkluzion nga bisedat tona.

Meqë ishte ithtar i materializmit dialektik, ndërsa unë jam besimtar religjioz islam, ai refuzonte çdo gjë që kam thënë me rastin e qëndrimeve të mia të pranuar më herët. Edhe po qe se thosha diç që i shkonte për shtati marksizmit (diç me të cilën edhe ai doemos do të pajtohej), meqë nuk ia shpjegoja se prej ku buron ideja e tillë, ai edhe këtë e refuzonte.

Një ditë diskutoja për vrasjet që i bënin Emevitët dhe për dallimet që kanë ekzistuar ndërmjet klasave shoqërore. Kishin diktaturën politike e cila sundonte me religjionin që ta arsyetonin situatën e tyre. Dëshironin që njerëzit të besojnë se e gjithë ajo që bëhet është vullnet i Zotit. Kjo është, thonin, veçanërisht e saktë kur ka të bëjë me administrimin e tyre. U flisja për njerëzit të cilët u kundërviheshin dhe të cilët nuk e pranonin gjendjen e tillë. Kam vërejtur se si studenti im përnjëherë, u pikëllua. Flisja kundër Emevitëve dhe i lavdëroja Aliun, Fatimenë, Ebu Dherrin dhe Husejnin, si udhëheqës të lëvizjes për të vërtetën dhe lirinë njerëzore, e kundër paragjyqimeve, persekutimeve dhe injorancës.

Çfarë mund të bënte ky mendimtar i arsimuar i klasës së parë?

Ai ka klithur: “Historia është despot”. Kjo do të thotë, në pajtim me filozofinë marksiste të historisë, se shoqëria duhet të kalojë nëpër etapa historike dhe duhet ta arrijë këtë shkallë që të mund të bëhet fjalë për realitetin historik. Mirëpo Husejni dhe Ebu Dheri kanë qenë ideologë të cilët i kanë kundërshtuar despotizmit historik. Kam thënë: “Qoftë mëshira e Zotit me të arsimuarit”.

M’u bë e ditur se kam të drejtë që vazhdimisht e kam përsëritur faktin se kur niveli i të menduarit dhe i të vështruarit të shoqërisë është metamorfozuar, dijetarët religjiozë, ateistë, të qytetëruar e të paarsimuar, janë të gjithë plotësisht të njëjtë. Kur të mbisundojë pikëpamja religjioze dhe kur të ndeshet me ndonjë fakt të panjohur e të pakuptueshëm, e quan fat dhe kob, duke menduar në Despotin hyjnor.

Beson se çdo gjë që ndodh është vullnet i Zotit.

Kur bëhet shoqëria marksist, beson në despotizmin historik. Beson se çdo gjë që ndodh, është jashtë vullnetit njerëzor.

Çfarëdo qoftë që të ekzistojë, është e pranuar si realitet i cili rezulton nga despotizmi historik dhe shoqëror. Pata thënë: “Jo, shih dashamir, këtu është shpata despot, jo historia”.

Shohim se realistët besojnë se çkado që ekziston, duhet të jetë e tillë çfarë edhe është! Anëtarët e parlamentit anglez i mbrojnë ligjet për homoseksualizmin, si një realitet objektiv i cili ekziston në shoqëri. Prandaj, doemos duhet të bëhet i ligjshëm.

Që t’i kundërvihemi këtij realizmi do të duhej të adhurohen fotografitë e idealizuara të cilat ua ndërtojnë bazën politikanëve dhe pseudointelektualëve. A thua nuk i dëgjoni se si diskutojnë se Izraeli është realitet. (Po, është). Por popullzimi i popullit palestinez në tokën e okupuar nga ana e Izraelit, shpreh manifestimin e dikujt që e ka adhuroar idealin. Qoftë edhe i gabuar, ky është realitet i cili doemos duhet të pranohet. Edhe pse lëvizë nëpër vijën e të njerëzishmes, edhe pse kjo është vrasje, përsëri ekziston.

Politikanët dhe intelektualët e pranojnë dhe zyrtarisht e njohin.

Revista e quajtur “Javori” para pak kohe u botua për të rinjtë. Të gjitha artikujt, përkthimet, lajmet, titujt dhe fotografitë janë komplet të dhëna nga ana e dy-tre shkrimtarëve të njohur të cilët janë shërbyer me pseudonime. Këta shkrimtarë i vizitojnë shtëpitë publike e pastaj i mallkojnë. Ata shkruajnë për të rinjtë tanë duke ua dhënë hap pas hapi përshkrimin e asaj që zhvillohet. Njëri nga shkrimtarët më të njohur, plot dijeni, është politikan i cili zyrtarisht e prezenton kulturën islame.

Ai i këshillon gratë të cilat janë të rënda tejmase dhe të cilat janë të dëshpëruara për këtë, me qëllim të arritjes së formës më të mirë, të dukjes më të bukur dhe ndalimit të rritjes së shtresave të reja të tulit, t’i gjejnë vetes për një kohë dashnor jolegjitim. E gjithë kjo është realitet. Me siguri klubi i shkrimtarëve këtë së pari vetë e provoi shkencërisht dhe praktikisht e shfrytëzoi.

Shkurrimi i të dobtëve nga ana e të fortëve, është po ashtu realitet. Persekutimi dhe ngulfatja e një klase të caktuar është, po ashtu, realitet. Gjurmuesit e së vërtetës janë vështues krejtësisht objektivë. Ata shqyrtojnë formën e jashtme, që është shkencore, dhe realitetin e ndieshëm. Pas kësaj gjykojnë. Ata nuk ballafaqohen me imagjinatën, ideologjinë dhe idetë të cilat nuk janë shkrirë në trajta reale.

Shohim se idealistin, mendimtarin dhe reformatorin i joshin dëshirat shpirtërore, idealet dhe vlerat e shenjta, mirësia dhe instinktet më të lartësuar, dhe ai i mohon apo refuzon realitetet që bien ndesh me botëkuptimet e tij dhe që paraqesin pengesa. Ai e kthen kokën nga ato, ose bile edhe i flakë nga papërvoja. Ai shmanget nga realiteti. Ai mendon nëpërmjet fotografive. Merr vendin e shenjtë mirëpo nuk kupton se gjendet në një rreth idealist. Ai përmbetet në dukuritë reale dhe të ndieshme dhe në gjendjen ekzistuese.

Përkundër kësaj, realisti mbyl fluturimet e mendimeve, ndjenjat e lartësuar, vizionet, përpjekjet, dëshirat e zjarrta dhe gjurmimin për përkryerje. Realisti i mban të gjitha punët ashtu siç janë. Ai ndërton mure rreth suazave të vlerave ekzistuese dhe në suazat e situatës ekzistuese.

Ai paralizon mendimin kreativ, rebelimin, apo ndryshimin e thellë jetësor. Ndryshimet që bëhen me forcën e rrjedhës

historike dhe kushteve sociale janë të desensibilizuara së bashku me rrugët e ndryshueshme të mendimit, llojin e nevojave, dëshirave dhe të tashmes, qëllimeve të jashtme të shoqërisë njerëzore. Ata i nënshtrohen realitetit dhe e pasurojnë atë ekzistues.

As idealizmi as realizmi, por që të dy

Islami është dru i pastër që nuk i takon as Lindjes as Perëndimit, i cili ka rrënjët e veta në qiej ndërsa degët e tij arrijnë deri në tokë. Përkundër idealizmit, Islami i njeh realitetet ekzistuese në jetë, në trupin dhe shpirtin e individit si dhe ato që ekzistojnë në marrëdhëniet shoqërore, ato që arrijnë deri në fundin e shoqërisë dhe të cilat mund të vërehen në rrjedhën historike.

Në aspektin real Islami pranon ekzistimin e tyre, por përkundër realizmit, nuk e pranon status-quonë, por e ndryshon. Ai e ndërron thelbin e tyre në mënyrë revolucionare. Ai hapëron me realizimin me anë të idealizmit të vet. Islami i shfrytëzon realitetet si mjet për arritjen e qëllimeve idealiste, për dëshirat e veta reale, të cilat ndërmjet tyre nuk ekzistojnë. Ndryshe nga realizmi, Islami s' u nënshtrohet realiteteve por aq më parë, bën që realitetet t' i nënshtrohen atij. Islami nuk ia kthen kokën realitetit ashtu siç bëjnë idealistët. Ai gjurmon pas tij dhe e zbutë atë. Në këtë mënyrë Islami shfrytëzon atë që u pengon idealistëve. Si përzierje për idealet vetjake.

Për shembull ta marrim konkubinatin e cili në Evropë është barazuar me kurorën e papastër, përbuzëse dhe jolegjitime. Por, ai ekziston. Ekziston në tërë Evropën dhe Amerikë dhe në çdo shoqëri dhe grup religjioz po ashtu.

Ndërkaq, Islami pranon shkurorëzimin, kontratën e re bashkëshortore dhe bashkëshortësinë e përkohshme në rastet e jashtëzakonshme dhe shumë specifike. Islami e pranon shkurorëzimin në kushte të caktuara shoqërore.

Po qe se nuk do ta pranonte ai megjithëkëtë do të ekzistonte, por do të ishte jashtë kontrollit. Duke pranuar një realitet të pashmangshëm natyror, ia jep formën legale. Si rezultat i kësaj, individit mund ta kapërcejë ndjenjën e fajit që e ka para Zotit dhe shoqërisë. Kështu kontrata e tyre është bazuar në dispozitat etike, ndërsa besimi është ruajtur. Këta njerëz mund ta kënaqin rrethin e vet. Shoqëria ata nuk i konsideron mëkatarë e as fëmijët e tyre si fëmijë joligjorë e të papastër.

Islami korri sukses në çastin e pikërisht kur lejoi ekzistimin e këtyre realiteteve shoqërore e njerëzore. Andaj edhe mund t' i kontrollojë rezultatet e veta. Realiteteve mund t' u japë formë legale. Mund të korrigjojë paraqitjen e tyre. Mund t' u ofrojë formë të pranueshme etike dhe fetare. Duke verifikuar dhe duke lejuar ekzistimin e realitetit, Islami përforcon. Në atë rast mund të kontrollojë, të udhëheqë dhe të dominojë me realitetin në suaza të caktuara.

Po qe se e përgënjeshtrojmë realitetin, ai do të mbisundojë me ne. Pa mos e kuptuar këtë, realitetet do të na tërheqin atje ku dëshirojnë ato. Siç mund të shihet, realizmi është zhytur në realitetet ekzistuese, qofshin ato të mira apo të këqija. Në mënyrë tjetër, mund të vërehet se realizmi shmanget pikërisht para realiteteve të njëjta. Idealistët flijohen edhe më tepër sepse janë të robëruar me zinxhirët e shprehive absurde.

Realistët lëvizin me realitetet duke i pranuar ato, përderisa idealistët, të cilët nuk i njohin, nuk i perceptojnë dhe i mohojnë në padijeninë e vet dhe në aderimin e vet ndaj ideve imagjinare.

Pas kësaj idealistët ballafaqohen me sulmin, bien në gjuhë meqë janë të pafuqishëm, të papërvujtë dhe të dobët. Ata do të shkatërrohen.

Ne nuk vërejmë fizionominë që e përfitojnë vajzat e rritura në familjet jashtëzakonisht të rrepta religjioze.

Ne nuk i shohim kur i mbulojnë fytyrat e tyre, që siç ndalon Zoti, as peshku në pishinën e oborrit të mos i shohë fytyrat e tyre. Ç' ndodh kur ato hapërojnë në oqeanin

shoqëror. Ato notojnë fuqishëm, por janë aq të frikësuar sa që humbin kontrollin mbi vete dhe përmblyten. Që ta kompensojnë atë që tash u mungon, ato fajshlyejnë dënimin e tyre nga një mijë herë që nga fillimi.

E njëjtë është gjendja me njeriun e ri i cili rritet në shoqërinë fetare. Nouveau riche pikërisht kanë lëvizur nga bota e mëparshme e rrethimit të tyre idealist - pseudo-religjioz. Atyre u qe ndaluar që të mësojnë fizikën apo kiminë, ose të vijojnë studimet në universitet. Femrave u është ndaluar që të kenë arsimim të mesëm, apo arsimimin të cilin e jep kolegji. Meshkujt nuk i rruajnë mjekrat e tyre; ata voziten me karrocë e jo me autobus apo taksi-vetura.

Nuk mbajnë kravatë; nuk lejojnë që të kenë flokë të gjatë; nuk e ndryshojnë mënyrën e të veshurit e as të mbajtjes së flokëve.

Ata nuk blejnë radio, e as fjalët e Kur'anit nuk i lexojnë nëpërmjet mikrofonit! Përnjëherë, këta njerëz të rinj ballafaqohen me botën e realiteteve të reja, plot kthesa e lakesa.

Shihni se çfarë rrëmuje shkakton e gjithë kjo. Ai i vëren përnjëherë trillimet. Ka mësuar për disa sjellje nëpërmjet filmave të përkthyer në persishte. Ai kupton për shkapërderdhjen e luksit dhe të sjelljeve absurde. Sheh teprimin në gjithë këtë. Kjo është aq e tepruar sa që edhe të huajt qeshen me këtë. Pse? Sepse ato ekzistojnë krahas realitetit, përderisa ne i mohojmë edhe para se t'i njohim në përgjithësi. Kjo është arsyeja që jemi zënë në befasi.

Ky civilizimi i ri ka sulmuar të gjithë kufijtë dhe kullat e gardianëve të mbarë botës. Janë ndërtuar që të shkatërrohen.

Gjeneratat e reja janë përfshirë me shpejtësinë e erërave të rilindjes, lëvizjeve intelektuale; Revolucionit të madh francez dhe të mënyrave të industrializuara të jetesës, sepse ato fryjnë vazhdimisht. Ato kanë ndryshuar klimën e botës. Ndryshimi i atmosferës së planetit tonë është po ashtu realitet. Ky është realiteti më i dukshëm. Është më se e qartë se më herët apo më vonë do të përfshihen nga arsimimi. Kur të ndodhë kjo, makinat, botuesit, universitetet, demokracia, radioja, televizioni, filmat, gazetatat, librat, shkollat, arsimimi i grave, teknikat e reja, shkencat e reja dhe shumë gjëra tjera të reja do të vijnë dhe do t'i ndryshojnë.

Liderët popullorë, ata që janë përgjegjës për etikën e tyre, atyre që u është besuar përgjegjësia që të udhëheqin me jetërat dhe mendimet e tyre, ata të cilët ballafaqohen me realitetin e pashmangshëm, i kanë mbyllur sytë. Ua kanë dhënë shpirtrat e tyre ideologjive shpirtërore dhe mendimeve të tyre të vjetra. Bëjnë përpjekje që të ruajnë karrocën të cilën e ngrenë kuajt paralel me taksi-veturat. Ata edhe më tej i ndezin llambat edhe pse kanë rrymë elektrike. Ata janë të vetëdijshtëm. Aq më tepër, ata në mënyrë korrekte profetizojnë këtë të vërtetë. Ata mohojnë paraqitjen e nxitimit drejt botës inferiore. Ata janë të vetëdijshtëm se kjo do të shkaktojë shkatërrimin e shumë besimeve, feve, devocioneve, shëndeteve dhe pavarësive. Ata e dinë se përdhosja dhe çoroditja do të gjejnë vendin e tyre thellë në trutë e njerëzve.

Por duke u ballafaquar me këtë detyrim dhe nxitimin drejt dukurive të reja, duke e njohur rregullimin dhe qëndrimin i cili imponohet kur arrin deri te pikat më të

skajshme dhe fiset më primitive të shoqërisë, e aq më tepër edhe deri te fiset e vendosura në thellësitë e shkretëtirave, ata thonë vetëm një fjalë të vetme: “E ndaluar!” Radio-aparatet? Mos i bleni. Filmat? Mos i shikoni. Televizorin? Mos e shikoni. Altoparlantit? Mos e dëgjoni. Universitetin? Mos e vijoni. Shkencat e reja? Mos hulumtoni. Gazetat? Mos i lexoni. Votimet? Mos votoni. Puna në zyrë? Mos e punoni... ndërsa gratë? Ah... mos e artikulloni atë fjalë?

Sy më sy me vërshimin e industrisë që kaploi botën dhe me ndryshimet që janë bërë në rregullimin botëror, duke parë civilizimin i cili u shet frigoriferë eskimezëve, ata ngrihen që ta ndalojnë atë duke e mbrojtur të kaluarën në përgjithësi. E tërë ushtria dhe mbrojtja e tyre përkufizohet vetëm në dy gjëra, fjalët së bashku me urdhrin negativ: “E ndaluar!” dhe “Jo!”.

Çfarë është rezultati? Shohim atë që po ndodh. Ndodhitë dhe realitetet rrënojnë barrierat dhe shkatërrojnë kullat e gardianëve. Realiteti i rrënon tullat nga muri dhe shkatërron mbrojtësit e pafuqishëm të të kaluarës, të fshehur pas murit, me sy të mbyllur apo koka të kthyera, si shenjë e moslejimit dhe mospëlqimit të tyre.

Forca e këtij realiteti shkatërron çdo gjë përnjëherë. Ata shkatërrojnë pjesët e banuara të qyteteve, tregjet, xhamitë, bile edhe shtëpitë tona si dema e ujq të tërbuar dhe si qen të lidhur. Ata plaçkisin çdo gjë, por nuk shkojnë.

Ata vijnë, ata vrasin, ata djegin dhe marrin, mirëpo ata nuk shkojnë ashtu siç vepronte ushtria e Xhingis Kanit. Pse?

Sepse ata askush asnjëherë nuk i sheh. Kufitarët tanë, rojtarët tanë, ata nuk i duan. Ata janë aq shumë të pezmatuar dhe të mllefosur, saqë as që bëjnë përpjekje që t’i shohin.

Ata dëshirojnë të shkojnë dhe të ndajnë të mirën nga e keqja, t’i drejtojnë. Ata nuk dëshirojnë që t’ua përshtasin klimës dhe popullit të vendit tonë. Ata nuk dëshirojnë të bëjnë zgjedhje mes tyre. Ata nuk dëshirojnë t’i akuzojnë, t’i kontrollojnë, e as të qeverisnin me ta. Ata qëndrojnë në mes të rrugës duke u ndeshur me qerren pa vozitës.

Kështu shkelen dhe dërrmohen.

Janë ata, për të cilët gratë e mbuluara që duhet të lindin, klithin: “Pse mashkulli mjek? Pse gruan nuk e kontrollon gruaja mjekë?” Ajo dëshiron që fëmija i saj të shkojë në shkollë ose në fakultet. Klithja e saj përforcohet se a është ky universitet i letërsisë apo pistë e modës? A është ky universitet islam? A është kjo shoqëri islame? A thua kjo shkollë së paku frymon me Islam? A thua ka së paku një pjesëz të etikës dhe domethënies? A është kjo radioja e një vendi religjioz, apo kuti zhurmëbërëse? Çfarë është ky lloj i kalimit prej një kulture në kulturën tjetër - televizioni i tillë, publikimi i tillë, tubimi i tillë, ligjet e tilla të cilat reflektohen si peshojë balancuese, bankat e tilla? Çfarë është ky film? Çfarë teatër? Çfarë arti?. Çfarë shkathtësie?

Në të vërtetë, cili është ky lloj i civilizimit?”

E pastaj përsëri, ashtu siç ka thënë Hafizi (poeti i madh iranian):

*“Meqë fati ynë është shkruar në mungesën tonë,
dhe vetëm një pjesë e vogël e tij s’është sipas vullnetit tonë,
mos u brengosni!”*

Ndërsa në rastin tonë, medoemos duhet të themi:

*“Nëse asgjë s’është sipas vullnetit tonë,
mos u brengosni!”*

Kur këto realitete arrijnë që të mbeten, kur fillojnë të veprojnë, Ju s’jeni të pranishëm. Keni ikur. Kur Ju, njeri fetar, religjuz, musliman i moralshëm, i ndieshëm ndaj ndjenjave njerëzore, përgjegjës për shpirtin dhe të menduarit e shoqërisë, rojtar i kulturës islame, të mllefosur tërhiqeni më një anë, i lejoni shahut (Reza Pahlaviut) që ta fusë dhe përforcojë civilizimin e ri dhe të aplikojë industrinë dhe shkencën e re në shoqërinë Tuaj.

Ju nevojiten përpjekje të shumta që në mënyrë të suksesshme të kyçeni në zhvillimin e ngjarjeve. Megjithëkëtë, vetëm me përpjekje të tilla mund të drejtoni me lëvizjet e determinuara të shoqërisë. Njerëzit të cilët besojnë se duhet të ruajnë atë që është e pamundur të ruhet, dhe atë që shuhet e zhduket, të cilët janë në gjendje t’i këshillojnë ata që frymëzojnë, ata të cilët qetësojnë dhe shprehin ngushëllimet, nuk e vërejnë rrezikun. Ata krijojnë besimtarë ndërmjet atyre të cilët pranojnë atë që është e paprueshme. Ata mashtrojnë shumicën në shoqëri. Ata i mbajnë në gjendje të përkuljes së qetë, të dobët dhe degraduese.

Ata që kërkojnë shoqërinë e papenguar aktive dhe të cilët anojnë nga jeta më e mirë e njerëzve, e pranojnë realitetin.

Ata i njohin dhembjet. Ata shterojnë fuqinë e tyre nga këto realitete me qëllim që t’i shërojnë plagët e tyre. Kjo nuk i ndërfit ata të cilët si gjysmëzota, mbrojnë atë që s’mund të mbrohet, e as ata të cilët marrin opinionin në duart e veta, as ata të cilët i përcjellin stilet ditore, as ata që e lavdërojnë modën si dhe as ata të cilët tentojnë të lidhen për diç.

Ata që e pranojnë realitetin janë njerëz të cilët e dinë se koha lëvizë dhe rrjedh. Ata e dinë se shoqëria ka lëkurën e cila ndryshon. Ata janë të vetëdijshëm se fuqi të mëdha të botës janë kthyer nga ne me qëllim që të na ndryshojnë. Atyre nuk u mungon zemërimi që të qëndrojnë duarkryq dhe të shikojnë, as që janë pa turp që të jenë të gatshëm t’i qasen çdo pune që u ofrohet. Ata nuk janë aq mendjelehtë që të veprojnë asisoj, që kur të shohin se rrebeshi do të mbulojë qytetin e tyre, të tentojnë të shpëtojnë vetëm bashkëshorten dhe fëmijët e tyre. T’i mbajnë në vend të sigurt dhe të tërheqin qilimin e vet sa më larg ujit, sepse e dinë se ky është një veprim i gabueshëm dhe i pavlerë. Ata e dinë se sot nuk është si dikur, kur familjet kanë jetuar në shoqëri të mbyllur. Sot, nëse vajzën tuaj e fshihni në dhomat e skajshme të shtëpisë suaj, televizioni kombëtar dhe ndërkombëtar do ta gjurmojnë, do ta gjejnë dhe do t’ia prezentojnë asaj atraksionet e botës së jashtme.

CILIT MODEL I PËRSHTATEN: TRADICIONALES APO ABSURDES?

Në realitetin ekzistues, në shoqërinë tonë, ata të cilët pyesin: “Kush jam unë?”, “Kush do të duhej të isha?” ose “Çfarë është identiteti im?” u takojnë dy tipeve të njerëzve. Tipit të parë i takon njeriu i cili është tërhequr me traditën ekzistuese të tejshkuar, ku bëjnë pjesë religjioni dhe etika të cilat dëshiron t’ua imponojë të tjerëve. Por nuk ia del në krye kësaj. Madje, edhe po qe se është i vetëdijshëm se nuk mundet, ai megjithëkëtë ngul këmbë në këtë, ai edhe më tej i mbështet fuqishëm.

Bën përpjekje që t’ua imponojë njerëzve të rinj.

Ekziston tipi tjetër i cili frikohet të veprojë madje edhe nën emrin e intelektualit të rrejshëm. Modernistët apo gjurmuesit pas lirisë, mendojnë kështu: “Në qoftë se inkuadrohem, mohoj apo pajtohem dhe i kontrolloj mundësitë, do të më padisin se jam i prapambetur, lindor, religjioz dhe me botëkuptime të vjetra”. Prandaj, ndonëse ekzistojnë ndryshimet shoqërore, ndryshimet që bëhen në tipet e djelmoshave dhe vajzave, ai luan rolin e “njeriut kinse të vdekur”. Me fjalë të tjera, fëmija i tij vepron përderisa nëna dhe babai ia sigurojnë kushtet. E quajnë vetveten prindër - intelektualë.

Mirëpo, mosaktiviteti dhe dorëzimi i tyre nuk burojnë nga aftësitë e tyre intelektuale. Ato nuk vijnë nga bindjet e tyre po aq më parë paraqiten nga paaftësia dhe dobësia e tyre. Ai i thotë vetes: “Po qe se inkuadrohem, do të heq dorë nga fuqia ime e jashtme, ndërsa boshllëku im i brendshëm do të dalë në sipërfaqe”. Autoritetit, lamtumirë!

Këto janë dy tipet, dy tipet e njerëzve që mund të shartohen në një model. Njëri tip i dhënë pas traditës së Çahar Baghut në Isfahan - të madhit, të shëmtuarit, të rrënuarit dhe të drobiturit. Tipi i dytë është prodhim i kallëpit evropian - i drejtpërdrejtë, i brishtë, pa qëndrueshmëri, i zbrazët dhe absurd.

Këta janë ata dy tipa dhe mënyra, që të dy të gabueshëm dhe të paqëlluar. Pse? Njëri i kundërvihet vërshimit të zëshëm të realitetit, i cili gatise shkatërron çdo gjë para tij. Ai bën përpjekje që ta rikahëzojë ujin me duart e veta. Përpiqet që ta ndalë rrebeshin.

Ai mallkon, bërtet, vajton, ankohet në rrebeshin që vazhdimisht rritet, shpërthen dhe shembë çdo gjë në rrugën e vet.

Tjetri shtrihet përreth ujit të fryrë si i pajetë, si vrojtues i padobishëm. Ky njeri i dashur pa personalitetin e tij vetjak është i qetë, punon që nga mëngjesi e deri në mbrëmje, shkakton vrasjen, i mashtron njerëzit, vjedh, bën me mijëra veprime të liga, i lavdëron dhe i mashtron njerëzit e pastaj i mbushë xhepat e vet që t’ia zbrazin kompanitë e huaja apo ndoshta që vetë t’ua mbushë xhepat.

Femrat të cilat nuk mund t’i njohim

Kemi të drejtë që t’i njohim vetëm evropianet individuale. Ato janë të cilat doemos duhet t’i njohim. Ato janë gratë e paraqitura në film, në magazine të ndryshme, në televizion dhe në filmat pornografikë, nga ana e autorëve të cilët kanë realizuar kontakt intim me to. Neve na janë prezentuar si tip universal i evropianes.

Ne nuk gëzojmë të drejtën që të njohim femrën evropiane e cila qysh si gjashtëmbëdhjetëvjeçare ka shkuar në shkretëtirën Nubijane të Afrikës, në shkretëtirat e Algjerit dhe të Australisë. Ajo tërë jetën e saj e kaloi në viset e vrazhda e të padepër-tueshme. Jetoi në kushtet e rrezikut permanent nga epidemitë, vdekja dhe fiset e egra.

Gjatë rinisë dhe pleqërisë së saj hulumtonte valët të cilat i emetojnë dhe i pranojnë antenat e buburrecave. Kur është plakur, misionin e saj e vazhdoi e bija e saj. Gjenerata e dytë e kësaj evropianeje është kthyer në Francë në moshën pesëdhjetëvjeçare.

Në universitet ka thënë: “Kam zbuluar gjuhën e buburrecave, dhe jam në gjendje të dalloj disa shenja specifike të komunikimit të tyre”.

Ne s’kemi të drejtë të njohim zonjën Goshan e cila tërë jetën e saj e kaloi duke hulumtuar dhe duke zbuluar rrënjët e ideve filozofike dhe të urtësisë së Avicenës, Ibn Rushdit, Mulla Sadrit dhe të Haxhi Mulla Hadi Sabzevariut në filozofinë greke dhe në shumë vepra të Aristotelit, të cilat më vonë i ka krahasuar. Dëshmoi se filozofët tanë kanë huazuar dhe kanë përvetësuar shumë gjëra prej tyre. Rregulloi atë që ata gabimisht e përkthyen dhe e kuptuan gjatë 1000 vjetëve të civilizimit islam.

Ne s’kemi të drejtë të njohin zonjën italiane Dela Vida. Një nga veprat e saj duhej të rregullonte dhe përmblihte “Shkencën për shpirtin” të Avicenës nga dorëshkrimi i vjetër grek i vetë Aristotelit.

S’kemi të drejtë të njohim zonjën Kiri e cila zbuloi kvantumin dhe radioaktivitetin ose zonjën Resas Du La Çapel e cila kishte dijeni shumë më të madhe për hyjninë e h. Aliut se të gjithë shkencëtarët islamë bile edhe të gjithë shiitët të cilët sot deklarojnë se kanë njohur Aliun dhe Alevizmin. Ajo ka qenë vajzë e bukur, e re dhe e lirë suedeze, e lindur larg kulturës islame. Ajo ka qenë larg jetës dhe besimit shiit. Që nga ditët e para të rinisë së saj, jetën ia përkushtoi njohjes së atij shpirti i cili mbeti i pa-njohur në strukturën e Islamit. Ndiqte njeriun e mbuluar nga urrejtja e armiqve të tij, të zënë në kurthin të cilin ia vunë njerëzit e dyfytirshëm, të zburuar me lavdërimet poetike dhe miqtë e parëndësishëm. Ajo zbuloi dorëshkrimet më të sakta për Aliun. Njohu dridhjet më të buta të shpirtit të tij, thellësinë e ndjenjave të tij dhe fluturimet më të larta të mendimeve të tij. Për herë të parë, ajo ndjeu zemërimin e tij, dhembjen, vetminë, dërmimin, frikën dhe nevojat e tij. Jo vetëm që Aliun e zbuloi në Betejën e Uhudit, Bedrit dhe Hunejnit, por e gjeti edhe gjatë lutjes në minberin e xhamisë së Kufes. Ajo zbuloi netët e tij dhe këputjet shpirtërore rreth mureve të Medines.

Ajo mblodhi *Nehxhul Belagën*, të cilës arabët muslimanë mund t’i qasen nëpërmjet botimit të shkruar të Muhammed Abduhut, muftiut të madh sunnit, përderisa shiitët disponojnë me gojëdhënat e Xhevad Fazelit, bashkëpunëtor i Aliut ose ato mund t’i qasen nëpërmjet përkthimit të Faizit (i cili është i saktë por duhet të lexohet me ndihmën e tekstit arab).

Kjo vajzë - jobesimtare e paracaktuar për xhehennemin, - përmbodhi gjithë atë që është shkruar për Aliun në këtë e në atë libër, fletore apo dorëshkrim, të fshehur aty - këtu. Të gjitha i lexoi, i përktheu dhe i prezantoi. Përshkrimi më i bukur dhe më thelbësor, kurdo qoftë i bërë për njeriun, doli nga pena e saj.

Ajo gjatë 42 vjetëve vazhdoi ta hulumtojë, të mendojë dhe të gjurmojë pas Aliut.

Ne s'kemi të drejtë të njohim Angjelën, vajzën e burgosur amerikane, e cila s'është vetëm shpresa e të dy vendeve, por e mbarë njerëzve të lirë të botës, shpresë e të gjithë të lënduarve, e të gjithë të akuzuarve me rastin e diskriminimit racor të njerëzimit - të të persekutuarve.

Ne nuk guxojmë të dimë se ato gra të huaja s'janë vetëm lojëra të Don Zhuanit të cilat pranojnë të hollat, gjërat tërheqëse dhe stilitë - robëresha të cilat u shërbejnë burrave derisa ata i duan, derisa janë tërheqëse. Nuk guxojmë të besojmë se ato meritojnë kujdesin, me gjithë kënaqësitë, dëshirat dhe lakmitë e tyre. Pas kësaj periudhe ato janë sikur makinat të cilat vjetërohen. Para kësaj, të huajat kanë përparuar deri në shkallën kur janë bërë mishërim i ideologjisë së tokës dhe vatrës familjare, i shpëtimit (ikjes), i krenarisë dhe nderit të gjeneratave. Por ne nuk kemi të drejtë t'i njohim.

Ne guxojmë të njohim vetëm zonjën Tvigli! Dhe si nivel i prezentimit të fundit ideal të civilizimit perëndimor, mbretëreshën e vitit 1971, e së bashku me te, formën më të lartësuar të evropianes, Zhaklinën Onazis, e cila paratë e veta i shfrytëzoi si mjet për zëvendësimin e çdo gjëje, Brizhit Bardonë dhe Princeshën nga Monakoja dhe të shtatë gratë - rojtare rreth Xhems Bondit. Të gjitha ato janë viktima të pjesës së produksionit evropian. Ato janë kukulla dhe lojëra të pasanikëve dhe robëresha të civilizimit të ri në shtëpitë e tregtarëve të vegjël.

Ne, iranianët, vetëm ato guxojmë t'i njohim si shembuj të femrës së civilizimit evropian. Kurrë s'i kam parë fotografitë nga Kembrixhi, nga Sorbona ose nga Universiteti i Harvardit në të cilët janë studentet të cilat në biblioteka punojnë në dorëshkrimet që datojnë nga shek. XIV dhe XV dhe në punëdoret kineze të para 2500 - 3000 vjetëve, por ato janë përkulur mbi dorëshkrimet kur'anore të cilat janë të bazuara në tekstet latine, greke, kuneale dhe sanskrite, pa lëvizur dhe pa bredhur me sy. Ato nuk ngrenë kokat nga librat e tyre përderisa bibliotekarët nuk i largojnë apo nuk i lusin që të dalin nga biblioteka.

Ju, burra dhe gra, gjurmues të diturisë, njerëz të arsimuar, studiues, a thua keni dëgjuar ndonjëherë për shkencëtaren bashkëkohore gjermane, zonjën Huneke. A keni dëgjuar se jo moti ajo shkroi studimin mjaft vëllimor për Islamin dhe ndikimin e tij në civilizimin evropian, i cili është përkthyer në gjuhën arabe dhe titullohet "Zgjerimi i diellit arab në Perëndim"?

Ato nuk janë gratë e së sotmes dhe për to nuk guxon të dihet. Pse? Për atë se një numër i tyre janë në mesin e të moshuarave. Ato janë hulumtueset e traditës.

Besëtytnia e dytë është edhe e fshehur, edhe e njohur por edhe e tejdukshme njëkohësisht. Po qe se unjësohen, do të na zgjojnë.

Do të shkatërrojnë çdo gjë me të cilën disponojmë. Andaj njerëzit janë të detyruar të marrin formën e konsumuesve të butë dhe të robërve të qetë.

Ata që të dy, ata me botëkuptime të vjetra, tradicionalistët dhe ronxhobonxhot, për të gjitha destinimet praktike veprojnë njëzëri që të gjallërohet lloji i ri, njëri nën emrin e etikës dhe religjionit ndërsa tjetri nën emrin e lirisë dhe progresit.

Ithtarët me botëkuptime të vjetra të traditës e marrin në shënjestër gruan me paragjykitime fanatike dhe e zbrapsin, duke e lënë pa bukë dhe pa ujë. Shprehin zemërimin. S'kanë mëshirë. Sillen aq keq me te, sa që gruaja si e tërbuar, me sy dhe veshë të mbyllura u hidhet në përfaqim atyre me republika cilindrike dhe mjekra cjaore, të cilët me dashamirësi e presin, heqin para saj republikën (sheshirin) me nderim të thellë dhe manire të buta, përkulen ngadalë në mënyrë të sjellshme, me buzëqeshje në fytyrë dhe sillen butë me të.

Kjo evropiane e njëjtë të cilën e njoftuam është gruaja e së sotmes. Ajo është liruar mirëpo ajo prapëseprapë është fëmijë i Mesjetës. Ajo i kundërvihet sjelljes jonjerëzore dhe fanatizmit të klerikëve mesjetarë, të cilët në emër të Krishterimit dhe besimit shpërkëndyenin, mallkonin dhe i nënshtronin gratë. Bile edhe i prezentonin si të urrejtura para Zotit. Ato kanë qenë iniciatore të bastardimit.

Gruaja ka qenë shkak kryesor i rënies së Ademit nga qiejt në tokë.

Në Mesjetë i kanë pyetur priftërinjtë: “Nëse gruaja është në shtëpi, a guxon mashkulli që nuk është fis i saj të hyjë brenda?”

Ata janë përgjigjur: “Kurrë”! Sepse kur mashkulli hyn në shtëpinë ku gjendet femra, farefis i të cilës ai nuk është, edhe po qe se nuk e sheh, ai ka gabuar!”

Me fjalë të tjera, nëse mashkulli i cili është i fisit të huaj, hip në katin e dytë të shtëpisë, ndërsa në katin përdhësë gjendet gruaja, paraqitet mëkati. Siç duket, mëkati i gruas përcillet nëpërmjet ajrit!

Shën Tomas Dakini ka thënë: “Nëse Zoti në fytyrën e mashkullit vëren dashurinë ndaj gruas, edhe në rast se ajo është bashkëshorte e tij, Ai zemërohet sepse në zemrën e mashkullit nuk guxon të ekzistojë dashuri tjetër pos dashurisë ndaj Zotit. Jezu Krishti ka jetuar pa grua, ndërsa mashkulli mund të jetë i krishterë edhe po qe se asnjëherë nuk prek gruan. Prandaj qeniet krishtere, etërit shpirtërorë, madje as motrat e nderit kurrë nuk hyjnë në bashkëshortësi, meqë bashkëshortësia është lidhje që zgjon zemërimin dhe mllëfin e Zotit. Ne doemos u desht që të bashkohemi me Zotin nëpërmjet Jezu Krishtit, sepse dy dashuri nuk mund të qëndrojnë në një zemër të njëjtë.

Vetëm ata që mbeten jasht kurorës mund të bartin shpirtin e shenjtë. Në Krishterim, mëkati i parë ka qenë mëkati i gruas. Çdo mashkull, si pasardhës i Ademit, i cili i përkushtohet gruas, madje qoftë ajo edhe bashkëshortja e tij, ashtu siç ka qenë edhe Hava bashkëshorte e Ademit, përsërit mëkatin e parë të stërlargët. Mëkati i Ademit dhe mosdëgjueshmëria e tij paraqiten sërish në kujtesën e Zotit!

Njeriu duhet të veprojë asisoj që Zoti të harrojë Ademin dhe mëkatin e tij! Për këtë arsye gruaja është aq shumë e urrejtur në mendimet e njerëzve mesjetarë, e dobësuar dhe e privuar nga pronësia e çdo gjëje. Kjo shkonte aq larg sa që kur gruaja e cila kishte pronën e vet shkonte në shtëpinë e burrit të saj, ajo humbte të drejtën mbi pronën e vet personale. Prona e saj kalonte prej duarve të saj në duart e bashkëshortit. Gruaja nuk kishte pozitën e saj ligjore. Pasojat e gjithë kësaj edhe sot e kësaj dite mund të vërehen në civilizimin evropian, që për ne është krejtësisht e papranueshme. Aq më tepër, edhe sot nëse gruaja martohet, ajo e ndërron emrin e saj. Kjo s'bëhet

vetëm për hir të përdorimit në shtëpinë e saj, apo jozyrtarisht. Dëftesa për shkollim të kryer, letërnjoftimi i saj, pasaporta e saj, të gjitha duhet të ndërrohen me rastin e zëvendësimit të emrit të babait të saj me emrin e burrit.

Kjo do të thotë se vetë gruaja nuk paraqet asgjë. Ajo nuk ka ekzistimin e saj të mirëfilltë. Domethënie ka vetëm emri. Qenia pa domethënie ekziston nëpërmjet të tjerëve. Në shtëpinë e prindërve të saj ajo shfrytëzon mbiemrin e babait. Jeton me pronarin e saj të parë. Kur shkon në shtëpinë e bashkëshortit, ka njeriun tjetër, pronarin tjetër të saj i cili e karakterizon. Ajo nuk posedon vlera të mjaftueshme e as besueshmëri që të ketë emër.

Tradita e tillë ka patur ndikim edhe në Iran, nga arsyeja se ajo është traditë evropiane. Zakonet e tyre janë më të mira se zakonet tona. Edhe po qe se bëhet fjalë për zakonet nga periudha e skllavërisë, edhe po qe se janë marrëzira, veprime të neveritshme dhe të shëmtuara, fakti se kanë etiketë të jashtme u është i mjaftueshëm modernistëve tanë, të cilët i karakterizon imitimi i kotë.

Në përgjasimin, qoftë të bëhet fjalë për modernistin apo tipin tradicional, zgjedhja është e paramenduar. Nuk shtrohen pyetje dhe nuk miratohen qëndrime për të mirën dhe të keqen, e as për dallimin ndërmjet të dobishmes dhe të padobishmes. Baza e përgjasimit të tyre bazohet në parimin se “Çfarëdo qoftë gjymtimi të miratojë Mbreti, ai është art”.

Ata e pranojnë këtë përherë përderisa kjo nuk arrin atë pikë kur në qoftë se ai thotë se: “Dita është natë”, ata shtojnë: “Po, shohim hënën dhe yjet”.

Gjatë kurorëzimeve zyrtare evropiane, dy të rinjtë që martohen i pyesin: “Emri?” Pastaj pyesin për mbiemrin e nuses. Në përgjigjen e pyetjes së parë shënohet mbiemri i dhëndrit, si mbiemër i cili do të merret pas kurorëzimit. Në përgjigjen e pyetjes së dytë, shënohet mbiemri vashëror i nuses, mbiemri i babait të saj.

Me fjalë të tjera, gruaja i takon pronarit të shtëpisë. Edhe nëse shtëpia më parë i takonte asaj, ajo nuk mund të vazhdojë të jetë pronare e saj sepse është grua. Në shtëpinë e babait të saj ka qenë mbiemri i tij, ndërkaq në shtëpinë e burrit të saj, është mbiemri i tij ai i cili shfrytëzohet. Ky është shkak për të cilin ajo zyrtarisht e ndërrohet mbiemrin në kurorë.

Modernistët tanë kohëve të fundit janë vetëdijësuar për këtë traditë të huaj. Gruaja, po ashtu, e ndërrohet edhe emrin e saj personal pas kurorëzimit - nuk e ndërrohet mbiemrin por më me dëshirë e ndërrohet emrin e vet personal! Kjo gjë është qesharake.

Ky është vetëm një shembull i asaj që pseudo - të huajt tanë e huazojnë nga ana e “racës më të mirë”. Çdo gjë që bën ajo racë imitohet, bile edhe pa njohjen e arsyes për një gjë të tillë, pa njohjen e qëllimit dhe vlerës së kësaj, sepse modernistëve tanë u mungon arsyeja e shëndoshë.

Këta idiotë sillen në mënyrë qesharake, të pavetëdijësuar dhe mendojnë si të huaj, sepse ata, ose ato, nuk mund të dallohen.

Për këtë arsye edhe themi se në shoqërinë tonë bashkëkohore janë lindur njerëz të huaj të rrejshëm, të cilët nuk u përngjajnë të huajve, dhe janë paraqitur pseudo - evropianët, shembujt e të cilëve nuk ekzistojnë në Evropë.

Sipas ligjit pozitiv që ka të bëjë me shkurorëzimin, në Francë, kur gruaja ndahet nga burri i saj, ajo absolutisht nuk gëzon kurrfarë të drejtë ndaj fëmijëve të saj. Përkundrazi, në Islam, që nga fillimi, në formën më të pastër të Islamit, e jo në formën e tashme të përzier, gruaja është plotësisht e pavarur në aspektin e të drejtave të saj. Aq më tepër, ajo mund të kërkojë para nga bashkëshorti për përkujdesin e fëmijës. Ajo mund të vazhdojë me punën e saj pa ndërhyrjen e bashkëshortit. Mund të punësohet. Në aspektin e prodhimit, ajo mund në mënyrë të pavarur dhe pa ndërmjetës të plasojë kapitalin e saj. Ajo gëzon pavarësinë më të madhe ekonomike të një individi në shoqëri.

Të gjitha presionet jonjerëzore dhe pseudo-religjioze të cilat janë bërë kundër gruas në emër të religjionit, kanë shkaktuar rezistencën në mesin e evropianeve. Kjo rezistencë femërore është drejtuar kundër Mesjetës. Kujtimet dhe mendimet lidhur me te kanë mbetur në gruan. Në Itali dhe Spanjë, ku religjioni është ende i fuqishëm, grave u janë cinguar shumë nga të drejtat njerëzore të tyre, edhe përskaaj shenjave të lirisë dhe theksimit të të drejtave njerëzore dhe mahive të tjera të ngjashme të mëdha.

Ne flasim për lirinë njerëzore dhe të drejtat sociale, e jo për lirinë seksuale dhe të drejtat e gjinive. Ne jemi në gjendje të vërejmë se me çfarë shpejtësie këto të fundit mbisundojnë.

Si kompensim për naftën, diamantet, kauçukun, bakrin, kafënë dhe uraniumin nga Bota e dytë (më parë, Bota e tretë) të cilët me çmim të lirë importohen në Evropë, Evropa, nga ana tjetër, eksporton lirinë, etikën, teknikën, kulturën, artin, letërsinë e veçanërisht seksin, në këtë botë të uritur e të plaçkitur, - lirshëm dhe me zemërgjerësi të madhe. Të gjitha mjetet e komunikimit dhe zëdhënies së një vendi të pazhvilluar, shkojnë në shërbim të propagandës, promovimeve dhe shtrirjeve. Të gjitha këto gjëra dallojnë nga liria dhe të drejtat njerëzore.

Liritë seksuale mashtrojnë. Ky është lloj i skllavërisë së re, lloj i mashtimit të pakufishëm të cilin sistemi i degjeneruar i kapitalizmit perëndimor në botën e sotme ia bën në mënyrë të njëjtë si Lindjes ashtu edhe Perëndimit, në mënyrë naive dhe të pavarur, që të shfaqet deri në atë masë kur perëndimorët dhe ato vende lindore të cilat kanë rënë nën ndikim, nuk i gjejnë vetvetes rreth dhe përhershmëri të sigurt dhe stabile.

Gjenerata e re, veçanërisht ata të cilët posedojnë njëkohësisht elemente të rezistencës dhe guximit, dhe ata të cilëve u mungon trimëria, si dhe ata të cilët nuk janë bërë të marrë nga shantazhet religjioze, janë liruar nga zinxhirët e trashëguar të traditës, të cilët do të skaliteshin në mendimet e tyre, sepse kanë kuptuar se ata nuk kanë të bëjnë me sensibilitetin e tyre. Në çdo moment është e mundur që ata, duke u rebeluar, të marrin qëndrim të kundërt nga interesat vetjake, dhe që, si pasojë e gjithë kësaj, t'i fusin kokat e tyre në kapelën e lirë të ithtarëve të të huajve, dhe të bëhen aq të përmbytur dhe mendjehetë në lirinë artificiale, të prezentuar nga ana e kapitalistit, sa që më të mos e dinë se çfarë është bota. Ata aq tepër dhe plotësisht kënaqen me këtë sa që më nuk e ndiejnë varfërinë dhe robërinë e vet. Andaj shohim se deri në çfarë

mase kushtet e brendshme të despotizmit në Azi, Afrikë, dhe në Amerikën Jugore, shndërrohen në ashpërsi të krisur, seriozitet dhe insistim të kapitalistëve perëndimorë për lirinë dhe të drejtën për seks. E gjithë kjo është theksuar dhe përforcuar në atë mënyrë sa që është përgatitur edhe terreni për rritjen e tyre ditore.

Ne mundemi që me pak kujdes dhe mendjemprehtësi, të kuptojmë se çfarë është, pas këtyre formave tërheqëse të rënies së rufesë, seksualiteti, i cili nuk është gjë tjetër pos mohim i botës bashkëkohore. Doemos duhet njohur këta idhuj të mëdhenj dhe tri fytyrat e trinisë religjioze bashkëkohore: eksploatimin, kolonializmin dhe despotizmin. Frojdnin e kanë bërë të dërguar të gënjeshtrove. Nga frojdzimi kanë ndërtuar religjionin shkencor dhe njerëzor. Nga seksualiteti, ndërgjegjja etike, ndërtojnë institucionin, dhe më në fund, mbi kurvërinë është ndërtuar tempulli i bekuar. Ata ndërtojnë këtë vend të adhurimit dhe krijojnë personelin e fortë shërbyes. Viktima e parë e shënuar në pragun e tij është gruaja.

Cila është gruaja bashkëkohore? Shërbimi vetvetes kundruall të shërbyerit të tjerëve

Në shekullin e pesëmbëdhjetë dhe të gjashtëmbëdhjetë, duke ndjekur rilindjen, duke varrosur traditën dhe religjionin e vjetër, mendimet dhe logjika e Dekartit, e shkencës analitike, zëvendësojnë ndjeshmërinë natyrore dhe ndjenjat religjioze. Sipas Dirkemit, teorisë së individualitetit, pavarësia individuale në raportin e individit ndaj shoqërisë së tij (familjes, fisit apo shtetit të tij) apo shërbimi i vetvetes, zëvendëson frymën e shoqërorizimit në shoqëri dhe të shërbimit të të tjerëve (socializmi i Dirkemit).

Interesi zëvendëson vlerat. Realizmi zëvendëson idealizmin. Instinktët zëvendësojnë përpjekjet shpirtërore. Mirëqenia dhe problemet jetësore zëvendësojnë gjurmimin pas të përkryerës, ndërgjegjen ndaj Zotit dhe vetëmjaftueshmërinë.

Logjika e arsyeshme është zgjedhur me vetëdije që t'i zëvendësojë rrënjët hyjnore, shpirtërore dhe kulturologjike, të cilat, nëpërmjet një veprimi të paraprueshëm analitik, janë të lidhura me llojin e kënaqësisë së amshuar.

Më në fund, dukuritë e njohura dhe adekuate, të përshtatshme për analizën dhe sintezën, të cilat janë të pranueshme, të cilat mund të konsiderohen relative dhe materiale, në tërësi e trajtojnë në atë mënyrë botën, kështu që i pranojnë ndyshimet.

Ato i trajtojnë njerëzit, jetën, kulturën, të gjitha dimensionet e tokës, elementet shoqërore dhe tërheqshmëritë e pakufishme të shpirtit të ri. Ato zëvendësojnë thelbin e frymëzimit dhe të vërtetat e ndërlikuara të vlerave të cilat janë jashtë vullnetit të individit. Ato shmangin çdo gjë që mund të kuptohet vetëm nëpërmjet super-intelektualitetit, që do të thotë, gjithë atë që është jashtë kontinuitetit shpirtëror të shkencës logjike, siç është e përhershëmja, e fshehta dhe platonikja.

Rrënjët e këtyre gjërave ekzistojnë në thellësitë e qenies. Nxirrnin kokat e veta që nga fillimi i njerëzimit. Ato janë tërheqësi enigmatike nga bota tjetër. Ato janë nga thelbi i fatit. Ato janë absolute. Burimi i tyre është forca e fatit hyjnor. Më në fund, natyra zëvendëson metafizikën.

Shkenca zëvendëson frymëzimin. Kënaqësia zëvendëson virgjërinë.

Ashtu siç ka sinjalizuar Frensis Bekoni: “Forca zëvendësoi të vërtetën”.

Ky ndryshim shpirtëror dhe intelektual në evoluimin e thellë të vlerave njerëzore, ndryshimi në orientimin themelor të kulturës, dijënisë dhe ndjeshmërisë, mënyra e re e sigurimit të mjeteve për ekzistencën e familjeve, shikimet e reja ndaj dashurisë dhe marrëdhënieve ndërmjet meshkujve dhe femrave, pozita e grave në shoqëri dhe lidhjet e tyre me burrat, kanë realizuar ndikim revolucionar në rrënjët e indit jetësor, në literaturën, artin dhe ndjeshmërinë.

Të gjitha gjërat analizohen në pajtim me shkencën dhe vizionin logjik të Dekartit. Kjo inkuadron edhe parimet hyjnore etike të cilat njerëzit përherë i kanë konsideruar si vlera të cilat janë jasht diturisë njerëzore, që d.t.th. si gjëra shembullore hyjnore. Ato tani analizohen rrugës së gjërave materiale. Në mesin e vlerave tani gjenden gruaja dhe dashuria, të cilat kanë ekzistuar bashkërisht nën aureolën e shenjtërisë. Ato kanë qenë të fshehura në imagjinatën, shpirtin, frymëzimin dhe arsyen e shëndoshë, ku këto forma kanë mbetur të paprekura. Ata i ngjeshin në dërrasë të zezë dhe i analizojnë.

Njëri nga ata që janë përgjegjës për këtë është Klod Bernari i cili qeniet njerëzore i shihte si trupa pa shpirt. Frojdi e konsideronte shpirtin si kallëp pervers, ndërsa nga pikëvështrimi i borgjezisë, jeta është para. Rezultatet e studimeve të tyre i shohim tani.

Klerikët krishterë ishin kundër kësaj. Kishat kanë qenë pranë laboratorëve. Ata s’kishin ç’ të ofrojnë tjetër pos “ekskomunikimit”. Ata kanë qenë kamxhik i pushtetmbajtësit të cilit askush s’i frikohej. Në krahasim me këta njerëz të cilët së paku kanë menduar dhe kanë këshilluar, ata thjesht kanë bërë titur: “Vdes religjioni”. Miratonin kanune të papërmbajtura. Vazhdimisht ua përplasnin zjarrin e ferrit në fytyrë famullitarëve të tyre, pa kurrfarë suksesi.

Gruaja, në aspektin e jetës së saj personale, ishte pjesë e familjes.

Edhe pse nuk gëzonte rrojtjen e pavarur njerëzore, kishte mundësi që bile së shpejti t’i adaptohet familjes, e cila ishte një shpirt.

Dalëngadalë ajo u bë ekonomikisht e pavarur. Filloi të punojë jashtë shtëpisë.

Krahas industrializimit të hovshëm dhe kthesave të shumta të reja, progresit të përditshëm dhe avancimit të punëve shoqërore, edhe gratë u tërhoqën dhe dolën të punojnë.

Nga pikëvërtimi shoqëror, pavarësia ekonomike e bëri po ashtu të pavarur në shoqëri, kështu që, krahas bashkëshortit dhe fëmijëve, ajo gjen edhe ekzistencën e saj individuale. Zhvillimi i saj intelektual dhe logjik, vetvetiu ndryshoi qëndrimin e saj ndaj të tjerëve, ndaj mashkullit, dashnorit, babait dhe familjes së saj.

Ky qëndrim tanimë nuk bazohet në ndjenjat skofiare apo nxitjet instinktive, e as në përpjekjet e thella, të pavetëdijshme e shpirtërore, por aq më parë në manirin e llogarisë intelektuale dhe kalkulimit të hollësishëm.

Ajo është liruar nga pranga të shumta shoqërore, familjare dhe religjioze nëpërmjet pasqyrës së saj të paramenduar për realitetin. Ajo tanimë është e aftë të shohë realitetin, të analizojë dhe intelektualizojë, duke gjurmuar pas vete, duke zbuluar interesat dhe dobitë e saj personale dhe duke i konsumuar në vetvete. Ajo kërkon kënaqësinë burimore, ballafaqohet me gjërat dhe hulumton qetësinë, urtësinë dhe lumturinë. Sidoqoftë, ajo është privuar nga shumë ndjenja të thella. Ndjenjat e saj trashëguese, që dallojnë nga ato intelektuale, eliminohen.

Duron njerëzia e saj (dhe e lë të vetmuar). Por kjo e bën të pavarur. Dirkemi bëri të ditur se në të kaluarën shpirti shoqëror ka qenë i fuqishëm.

Nga aspekti ekonomik, me rritjen e prodhimit dhe të individualitetit, individët shkatërrojnë rrënjët familjare, ndjeshmërinë, idetë tradicionale dhe shpirtin. Bëhen të pavarur. Kjo pavarësi u ofron mundësi të shumfishta. Fakti se një e re tetëmbëdhjetëvjeçare shumë lehtë mund t'ia lejojë vetvetes banesën dhe të jetojë vetë, pa kurrfarë mbikëqyrjeje, është një mundësi e tillë.

Gruas në shtëpi i janë lejuar liri të shumta nga arsyet ekonomike.

Kurdo që ta hidhërojë jeta, ajo mund të ikë meqë gëzon të drejtat personale. Për atë se ka pavarësinë ekonomike dhe praktikon sjelljen inteligjente, duke patur durim të durojë pikëllimin e huaj, çdoherë kur duhet të flijohet, ose të ofrojë ndihmë me të madhe, ajo i mbyll sytë.

Për qetësinë shpirtërore, kënaqësinë, lirinë dhe gjithë atë që ka të bëjë me mirëqenien e saj, ajo i çelë sytë. Kjo është kështu sepse shfaqjet si besnikëria, flijimi, zemërgjerësia, mirënjohja, premtimi, pajtimi, të gjitha këto janë gjëra etike dhe shpirtërore. Ato nuk janë të përshtatshme për rezonimin intelektual dhe logjik.

“Të flijosh jetën që të tjerët të mund të jetojnë” ose “të tolerosh jetën që të tjerët të kenë qetësi”, janë transaksione që s’kanë kurrfarë levërdie, pa marrë parasysh se sa mbështeteni në to. “S’ka nevojë për këtë!”. Atëherë, kush mund të përgjigjet në pyetjen e saj: “Pse ta flijoj vetveten për atë të cilit i nevojitem? Pse duhet t’i mbetem besnike? Pse duhet të mbetem pranë këtij mashkulli të shëmtuar dhe të dobët për hir të fjalës së dhënë, marrëveshjes, marrëveshjes e cila është bërë në kohën kur ai ishte tërheqës, i fuqishëm dhe kur ishte njeriu i vetëm pranë meje? E kam duruar me durim të madh. Pse tani t’i mbyll sytë para mashkullit tërheqës dhe të fortë, i cili është i kuptueshëm dhe i kupton dëshirat dhe shpirtin tim?”

Satri jep një shembull. Gruaja është bashkëshorte e njeriut i cili nuk ka cilësi tërheqëse. Ekziston mashkulli tjetër, i cili në krahasim me te, është tërheqës, dhe i cili e dashuron. Rruga e arsyeshme është e qartë. Për të kanë nevojë të dy meshkujt. Njërit i nevojitet si bashkëshorte, tjetrit si dashnore.

Gruas nuk i nevojitet mashkulli i parë, por aq më tepër ajo ka nevojë për të dytin. Duke i mbetur besnike bashkëshortit të saj, ajo flijon dy nevoja, ndërsa kënaq njërin.

Duke ikur nga ai dhe duke e lëshuar që të shkojë, dy nevojat janë të kënaqura. Obligimi i kësaj gruaje është i qartë.

Mendja e saj merr vendim të fortë, formulën e qartë matematikore. Arsyeja për të cilën gruaja do të flijonte dy nevoja për një nevojë të vetme nuk është arsye thjesht intelektuale, logjike dekartiane e as frojdiane. Gruaja e mençur mendon dhe vepron në mënyrë logjike. Gjykimi i drejtë ekonomik dhe të drejtat shoqërore e njoftojnë me mundësitë e veprimit të tillë. Ajo ashtu edhe vepron.

Lindën fëmijët. Fëmija ua kufizon lirinë prindërve të vet.

Arsyeja nuk mund të pranojë faktin se qetësia shpirtërore dhe liria e dy njerëzve duhet të flijohen për një individ.

Tekstet e prezentuara domosdoshmërisht nuk përfaqësojnë politikën e redaksisë të Dielli.net!
dielli@dielli.net